UNIVERSITY OF COPENHAGEN

Københavns Universitet

At gennemføre spørgeskemaundersøgelser med børn

Erfaringer fra fire evalueringer i krydsfeltet mellem børn, udsatte boligområder og naturbaserede aktiviteter

Bølling, Mads; Præstholm, Søren

Publication date:
2023

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Bølling, M., & Præstholm, S. (2023). *At gennemføre spørgeskemaundersøgelser med børn: Erfaringer fra fire evalueringer i krydsfeltet mellem børn, udsatte boligområder og naturbaserede aktiviteter*. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.

Download date: 17. nov.. 2026

AT GENNEMFØRE SPØRGESKEMAUNDER-SØGELSER MED BØRN

Erfaringer fra fire evalueringer i krydsfeltet mellem børn, udsatte boligområder og naturbaserede aktiviteter

Mads Bølling og Søren Præstholm

Red Barnet
Steno Diabetes Center Copenhagen
KU

AT GENNEMFØRE SPØRGESKEMAUNDERSØGELSER MED BØRN

Erfaringer fra fire evalueringer i krydsfeltet mellem børn, udsatte boligområder og naturbaserede aktiviteter

Forfattere
Mads Bølling
Steno Diabetes Center Copenhagen
Sundhedsfremmeforskning

Søren Præstholm
Københavns Universitet
Institut for Geovidenskab og Naturformidling

Bedes citeret
Bølling, M. & Præstholm, S. (2023): At gennemføre spørgeskemaundersøgelser med børn.
Erfaringer fra fire evalueringer i krydsfeltet mellem børn, udsatte boligområder og naturbaserede aktiviteter.
Center for Børn og Natur & Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet, Frederiksberg.

Udgiver
Center for Børn og Natur ved Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.
Rolighedsvej 23
1958 Frederiksberg C
Ign@ign.ku.dk
www.ign.ku.dk

Ansvarshavende redaktør
Claus Beier

ISBN
978-87-7903-887-5 (web)

Layout
Studio Frost

Fotos:
Forsidefoto: Red Barnet; Side 4: Ditte Valente (Forældrene fik spørgeskema efter hvert arrangement i de lokale Naturfamiliegrupper); Side 6: Tingbjerg Changing Diabetes (Rekruttering af deltager i Tingbjerg med en arena- og eventbaseret tilgang, hvor dataindsamlere møder frem ved arrangementer); Side 11: GAME; Side 12: Mikal Schlosser (Tingbjerg); Side 15: Red Barnet (De frivillige i Red Barnets Naturklubber varetager mange forskellige opgaver); Side 19: GAME; Side 25: Ditte Valente (Naturfamilier på tur); Side 44: Mads Bølling (Invitation til dataindsamling i ASFALT I)

Rapporten er udarbejdet i forbindelse med Red Barnets projekt "Naturklubber", som Center for Børn og Natur er tilknyttet. Center for Børn og Natur er et tværinstitutionelt partnerskab, der sætter fokus på børns aktiviteter og ophold i naturen. Center for Børn og Natur er støttet af Nordea-fonden.

Se mere på **www.boernognatur.dk**

2023, 3. udgave, august 2023.

INDHOLDSFORTEGNELSE

4 FORORD

6 AFSNIT 1 - SAMMENFATNING OG ANBEFALINGER
7 1.1 Evaluering i en kompleks virkelighed
9 1.2 Overensstemmelse mellem evalueringsdesign og initiativ
9 1.3 Strategier til rekruttering og dataindsamling
10 1.4 Dataindsamlerens motivation
10 1.5 Forudsætning for deltagelse i evaluering

12 AFSNIT 2 - INTRODUKTION
14 2.1 Formål med erfaringsopsamlingen
14 2.2 Erfaringsopsamlingens begrænsninger

15 AFSNIT 3 - EKSISTERENDE ERFARINGER FRA ANDRE UNDERSØGELSER I KRYDSFELTET
16 3.1 Spørgeskemaundersøgelser med børn
16 3.2 Rekruttering og dataindsamling i udsatte boligområder og udsatte målgrupper

19 AFSNIT 4-FIRE EVALUERINGSPROJEKTER
20 4.1 De fire evalueringsprojekter
22 4.2 Metode til indsamling af erfaringer

25 AFSNIT 5 - ERFARINGER FRA DE FIRE EVALUERINGSPROJEKTER
26 5.1 Overensstemmelse mellem evalueringsdesign og initiativ
29 5.2 Strategier til rekruttering og dataindsamling
33 5.3 Dataindsamlernes motivation
40 5.4 Forudsætning for deltagelse i evaluering

44 LITTERATUR

FORORD

Denne erfaringsopsamling om gennemførelse af spørgeskemaundersøgelser i krydsfeltet mellem børn som respondenter, initiativer i udsatte boligområder, og naturbaserede aktiviteter er blevet til som led i et samarbejde mellem Red Barnets projekt Naturklubber og Center for Børn og Natur.

I 2018 igangsatte Red Barnet initiativet Naturklubber. Initiativet var en videreførelse af erfaringer fra Red Barnets natur-sociale indsats "Ud af boligblokken – ind i naturen". Formålet med Naturklubber er at tilbyde børn fra udsatte boligområder en klub med et særligt fokus på natur. I Naturklubber deltager børn og frivillige ugentligt (eller hver anden uge) i natur- og friluftsaktiviteter, og ca. en gang om måneden inviteres børnenes familier med til aktiviteterne. En naturklub drives i tæt partnerskab med en lokal boligsocial indsats, som bl.a. står for at rekruttere børn til klubben. Formålet med Naturklubberne er, at børnene får nye venner og færdigheder, samt får bedre kendskab til det grønne fritidsliv i lokalområdet, herunder de mange gode oplevelser man kan have sammen i naturen.

Initiativet er støttet af en række fonde: Nordea-fonden, Ole Kirks Fond, Lemvigh-Müller Fonden og Friluftsrådet (Udlodningsmidler til friluftsliv). Støtten muliggjorde et højt ambitionsniveau for evaluering af indsatsen. Målet var at effektevaluere initiativet, blandt andet baseret på spørgeskemaundersøgelser og registerstudier. Evalueringen blev udbudt til en ekstern evaluator, men der var også afsat midler til, at Center for Børn og Natur kunne følge evalueringsarbejdet og videreformidle erfaringerne fra processen.

Evalueringsarbejdet begyndte med en baselineundersøgelse i de første to Naturklubber, og det stod hurtigt klart, at det ikke var muligt i praksis at gennemføre evalueringen med det ønskede ambitionsniveau. Med et ønske om at tage ved lære af evalueringen aftalte Red Barnet og Center for Børn og Natur at dokumentere erfaringerne fra evalueringen af Naturklubber. De skulle endvidere sammenholdes med erfaringer fra evalueringsprojekter, der helt eller delvist havde samme omdrejningspunkt som Naturklubberne, nemlig gennemførelse af spørgeskemaer i krydsfeltet mellem børn, udsatte boligområder og naturbaserede aktiviteter.

Hensigten med erfaringsopsamlingen er, at den skal kunne anvendes af Red Barnet, Center for Børn og Natur og andre i fremtidige evalueringer af indsatser blandt andet for børn i udsatte boligområder, der eventuelt er forankret i en naturbaseret tilgang. Endvidere er hensigten også, at viden fra erfaringsopsamlingen kan skabe øget forståelse fx blandt fonde for nødvendigheden af at bruge forskellige metoder og tilgange til evaluering.

Denne publikation formidler alene erfaringer fra fire konkrete evalueringer - Naturfamilier – Evaluering af Danmarks Naturfredningsforenings initiativ Naturfamilier, Naturklubber – Evaluering af Red Barnets natursociale initiativ Naturklubber samt ASFALT I - udvikling og evaluering af gadeidræts-initiativet GAME.

Erfaringsindsamlingen bygger på interview gennemført af Mads Bølling fra Sundhedsfremmeforskning ved Steno Diabetes Center Copenhagen, der indgår i samarbejdet under Center for Børn og Natur. Vi vil gerne rette en særlig tak til de informanter, der har stillet deres erfaringer til rådighed i forbindelse med udarbejdelsen af rapporten, og til andre forskningsmedarbejdere på de undersøgte forsknings- og evalueringsprojekter. Desuden vil vi rette en tak til Jan Arvidsen ved Active Living, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet, for at give perspektiver på spørgeskemaundersøgelser med børn i relation til naturaktiviteter- og initiativer. Endelig vil vi gerne takke Red Barnet for muligheden for at samarbejde om erfaringsindsamlingen, særligt tidligere projektleder Lone Nielsen og nuværende projektleder Anne-Sofie Stoltz samt Red Barnets analysekonsulenter Bolette Willemann Jensen og Nina Kavanagh.

Rapporten er opbygget således, at der forrest findes sammenfatning og anbefalinger (Afsnit 1). Anbefalingerne består af en række punkter, som det er vigtige at iagttage i forbindelse med gennemførelse af evalueringer med børn. De er baseret på erfaringerne, der præsenteres under fire temaer (Afsnit 5). Delafsnittet med de fire temaer indeholder hver en boks, hvor anbefalingerne fremgår. Inden afsnittet med de fire temaer er der først en introduktion til erfaringsopsamlingen (Afsnit 2), et afsnit der præsenterer baggrundsviden fra litteratur om evaluering med spørgeskemaundersøgelser til børn (Afsnit 3), og endelig et afsnit hvor de fire evalueringsprojekter kort beskrives (Afsnit 4).

Mads Bølling og Søren Præstholm, januar 2023

AFSNIT 1
SAMMENFATNING OG ANBEFALINGER

Erfaringsopsamlingen dokumenterer forskningserfaringer med gennemførelse af spørgeskemaundersøgelser som led i evalueringer af indsatser i krydsfeltet mellem børn som respondenter, initiativer i udsatte boligområder, og naturbaserede initiativer. Formålet med opsamlingen tager udgangspunkt i dette undersøgelsesspørgsmål:

Hvilke forhold bør man som evaluator være opmærksom på, når man gennemfører spørgeskemaundersøgelser med børn som respondenter,

a. i forbindelse med initiativer i udsatte boligområder.
b. i forbindelse med naturbaserede initiativer.

Erfaringsopsamlingen fokuserer på processuelle forhold i evalueringsdesignet og gennemførelsen, herunder særligt hvordan man rekrutterer deltagerne til spørgeskemaundersøgelsen og dernæst gennemfører selve dataindsamlingen. Selve udformningen af spørgeskemaerne til børnene er ikke detaljeret behandlet i opsamlingen. Her henvises til publikationer, som har særlig fokus på, hvordan man stiller spørgsmål til børn, fx Andersen og Kjærulf (2003).

Erfaringerne stammer fra fire evalueringsprojekter:

- ASFALT I - udvikling og evaluering af gadeidræts-initiativet GAME
- Naturfamilier – Evaluering af Danmarks Naturfredningsforenings initiativ Naturfamilier
- Naturklubber – Evaluering af Red Barnets natursociale initiativ Naturklubber
- Tingbjerg – Evaluering af den boligsociale helhedsplan for Tingbjerg

Der er gennemført syv kvalitative interview med aktører fra de fire evalueringsprojekter. Hertil er to analysekonsulenter fra Red Barnet inddraget som informanter. Aktørerne repræsenter både den frivillige sektor og forsknings- eller evalueringsinstitutioner, og de har haft forskellige roller i evalueringsarbejdet.

1.1 EVALUERING I EN KOMPLEKS VIRKELIGHED

Overordnet peger erfaringerne fra de fire evalueringsprojekter på udfordringer ved kombinationen af på den ene side initiativer med fleksibelt indhold og form samt åben deltagelse af børnene, og på den anden side behovet for stabilitet i initiativet og et systematisk fremmøde med registrering af hvem der deltager, når man ønsker at evaluere initiativet. Det gælder særligt ved før- og efterevalueringerne i forbindelse med en effektevaluering, fordi det er vigtigt at vide præcis, hvor meget det enkelte barn reelt har deltaget i hvilke indsatser for at kunne vurdere, om den kan have haft en effekt.

Evaluering af initiativer med børn – ikke mindst når evalueringen tager udgangspunkt i et udsat boligområde – finder sted i en kompleks virkelighed. Der kan i praksis være mange aktører involveret i rekrutteringen af svarpersoner og gennemførelsen af dataindsamlingen. Fx vil forskere kunne benytte sig af forskningsassistenter, studentermedhjælpere eller specialestuderende som dataindsamlere, eller etablere kontakten til respondenter gennem lokale frivillige aktører. Lokale frivillige aktører kan også stå for at støtte respondenterne i besvarelsen af spørgeskemaer, eller agerer "postmestre" ved blot at indsamle og videreformidle samtykkeerklæringer og besvarelser.

Når man skal involvere børn og unge under 18 år i spørgeskemaundersøgelser, skal man i kontakt med børnenes voksne – forældre eller værge – for at få samtykke til deltagelse. Forældre eller værge kan også spille en rolle i forhold til at motivere til eller hjælpe barnet med selve besvarelsen af spørgeskemaet. Figur 1 viser nogle af udfordringerne for evaluatoren i forbindelse med at indhente samtykke. SE FIGUR 1 - SIDE 8.

Det var kendetegnende for de fire projekter, at der typisk var mange steder, hvor kommunkationen kunne fejle, som illustreret i figur 1. Det kan medføre, at der ikke opnås samtykke til deltagelse fra en potentiel respondent, eller at data ikke bliver indsamlet. Succesfuld rekruttering og dataindsamling i spørgeskemaundersøgelser vil typisk kræve en grundig analyse af hver enkelt aktørs rolle, motivation, og forudsætninger for at indgå (fx for at besvare, rekruttere eller indsamle data). Analysen bør endvidere kortlægge berøringsflader og relationerne mellem aktørerne. Endelig må man være opmærksom på den kontekst, som forbindelserne mellem aktører udspiller sig i. Det kan fx føles intimiderende for lokale rekrutteringsfrivillige at opsøge respondenter i eget hjem sammenlignet med, hvis det sker på i forbindelse med aktiviteterne i en indsats.

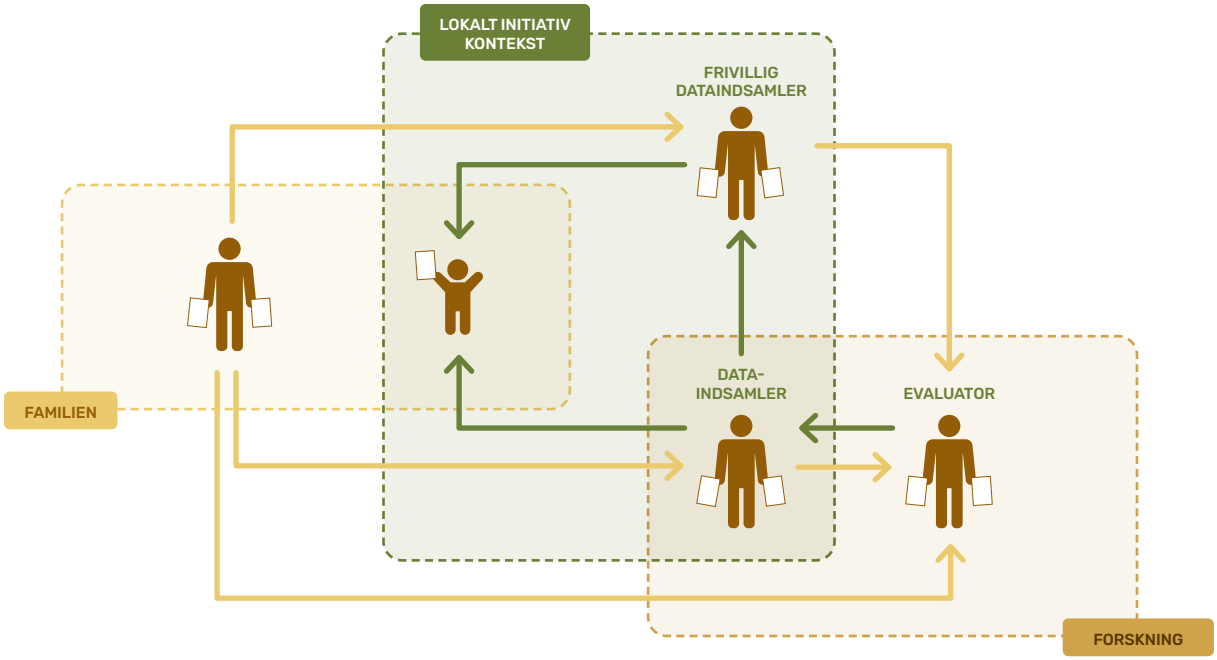

← Mulige kommunikationsveje fra evaluator til forældre, der som myndighedsindehaver over et barn, skal afgive samtykke.

→ Informationsrelation der vil være til stede når samtykke eller data skal retur fra forældre til evaluator.

FIGUR 1

Med afsæt i erfaringer fra de fire evalueringsprojekter illustrerer figuren, hvor komplekse informationsvejene kan være i et initiativ for og med børn, når det skal evalueres. Der er typisk mange aktører med forskellige opgaver og relationer i forskellige arenaer: I familien. I den lokale kontekst, hvor initiativet foregår. Og i forskningsarenaen. Her illustreres eksempler på informationsvejene i forbindelse med indsamling af det nødvendige forældresamtykke til børnenes deltagelse i evaluering.

Mange forhold spiller ind, hvis man skal lykkes med rekruttering og dataindsamling fx lokaltilpasning af spørgeskemaer, de ovenfor nævnte komplekse kontaktveje til forældre, og respondenternes samt deres forældres ressourcer og holdninger i forhold til at indgå i forskning. Derudover ser det ud til at de interpersonelle kompetencer, relation til lokalområdet, rollefordeling og motivation blandt de aktører, der står for at rekruttere og indsamle data, spiller en væsentlig rolle for, hvorvidt rekrutteringen lykkes. Det ser ud til at en relation mellem på den ene side den, der rekrutterer og indsamler data, og på den anden side respondenterne, indvirker på respondentens viljen til at deltage. Det er endvidere centralt at forholde sig til, hvordan motivationen sikres og fastholdes blandt de aktører, der rekrutterer og dataindsamler.

Endelig kan rekruttering og dataindsamling påvirkes af samspillet mellem dataindsamlere og frivillige i selve indsatsen. Det kan fx føles forstyrrende for de frivillige, at børnene skal rekrutteres eller svare på spørgsmål mens aktiviteterne foregår. Der er også eksempler på, at frivillige stiller sig lidt undrende over for, at der tilsyneladende er rigeligt med ressourcer til evaluering – lønnede folk "udefra" tropper op – mens der er færre ressourcer til hjælpende hænder og afviklingen af selve initiativet. Sådanne oplevelser kan påvirke de frivilliges motivation til at bidrage til evalueringsindsatsen.

Med afsæt i erfaringerne fokuseres nedenfor på anbefalinger til vigtige overvejelser inden for fire forskellige temaer. Baggrunden for de fire temaer behandles i rapportens afsnit 5.

1.2 OVERENSSTEMMELSE MELLEM EVALUERINGS-DESIGN OG INITIATIV

- Effektevaluering af et initiativ kræver, at initiativet har en rimelig frekvens og en vis stabilitet af indhold, form og deltagelse. Et kontrolleret design, hvor eksempelvis børn der deltager i et initiativ, sammenlignes med børn, der ikke deltager, bør kun overvejes, hvis det er muligt at sikre en systematisk registrering af, hvem der deltager i den periode, hvor initiativet effektevalueres.

- Det er vigtigt at sondre mellem, om man vil måle kort-tidseffekt eller vedvarende betydning af initiativet for deltagerne. Det er lettere at undersøge fx et weekendopholds umiddelbare betydning med måling før og efter, end hvis man ønsker at måle på, om et initiativ har varig betydning for deltagerne. Sidstnævnte stiller krav om, at man kan vurdere indsatsen i forhold til alle de øvrige faktorer, der påvirker børnene i løbet af en længere periode. Ideelt set bør børnene deltage kontinuert gennem et forløb, men nogle initiativer har fleksibel/uregelmæssig deltagelse af børnene, hvilket gør det svært at evaluere betydningen af initiativet. Uanset hvad, så kræver det en nøje registrering af, hvem der deltager i hvilke aktiviteter og i hvilket omfang, hvis man reelt skal kunne anvende svarene af en før- og efterundersøgelse med spørgeskemaer.

1.3 STRATEGIER TIL REKRUTTERING OG DATAINDSAMLING

- Det kan være krævende at indhente informeret samtykke fra forældre eller værge. Som evaluator er man således forpligtet til at sikre, at forældre eller værge ved, hvad de giver samtykke til. Formuleringer og sprog kan være en barriere, og man bør derfor være omhyggelig med formuleringer samt overveje uddybende forklaringer samt eventuelle sprogversioneringer af samtykket.

- Initiativ og evaluering bør tænkes sammen fra begyndelsen af processen, evt. allerede fra fondsansøgningen. Det kan fx omfatte, at tilmelding – hvis det er en forudsætning for deltagelse – også samtidig betyder tilsagn om og samtykke til deltagelse i evalueringen. Det kan eventuelt understøttes af en teknisk løsning, der tager hånd om både tilmelding og samtykke.

- Det at opbygge en relation mellem forsker-dataindsamlere og potentielle respondenter kan være en strategi til at fremme rekrutteringen. Lokale dataindsamlere, der i et større eller mindre omfang er kendte for de potentielle respondenter, og som er frivillige medarbejder i et initiativ, kan i nogle tilfælde lette rekrutteringen. Endelig kan der være både fordele og ulemper ved at lade de frivillige stå for både initiativ, rekruttering og/eller dataindsamling. De frivillige kan give evalueringen legitimitet, hvis de har en god relation til de potentielle respondenter. Men opgaven med rekruttering og/eller dataindsamling harmonerer ikke nødvendigvis med deres forståelse af opgaven som frivillig på et initiativ. Det kan forstyrre deres primære opgave med at få selve aktiviteterne afviklet. Det kan især være en udfordring ift. det første spørgeskema (baseline), som deltagerne skal udfylde i forbindelse med aktiviteterne, hvor det endnu kan være usikkert, hvem deltagerne er, og hvor de frivillige endnu ikke kender deltagerne godt, og hvor rytmer og rutiner i forbindelse med aktiviteterne ikke er indarbejdet. Der kan også være spørgsmål i spørgeskemaet, som de frivillige skal stille respondenterne, som direkte handler om de aktiviteter, som de frivillige selv står for, ligesom respondenternes svar kan blive påvirket af deres relation til den frivillige – ikke mindst når der er tale om børnerespondenter.

- Det er en vigtig overvejelse, om evalueringsdesignet kan understøtte, at respondenterne oplever det som ok at bruge tid på at besvare et spørgeskema – fx under eller i forlængelse af initiativaktiviteter? Her spiller det ind, at spørgeskemaet er tilpasset alder og formåen [1]. Oplevelse af, at deltagelsen er meningsfuld, kan også fremmes ved at stille i udsigt, at responden-

[1] Som tidligere nævnt er selve udformningen af spørgeskemaet ikke nærmere behandlet i denne evaluering.

terne får indsigt i resultaterne, samt at de evt. anvendes til at forbedre aktiviteterne.

- Brugen af tekniske løsninger til dataindsamling kræver nøje overvejelse af fordele, ulemper og udfordringer. Hvordan sikres det eksempelvis, at de frivillige har de nødvendige tekniske færdigheder, hvis de indgår som dataindsamlere? Hvis fx tabletcomputere indgår i dataindsamlingen, så kan sol og regn være udfordring, og det skal overvejes om, der er steder at søge i ly – er det eksempelvis muligt at gå indendørs? En overvejelse kan være, om det kan lade sig gøre, at deltagerne bruger deres egen smartphones til besvarelse af spørgeskemaer. Her spiller det ind, om man kan forvente, at børnene har smartphones, og om det harmonerer med initiativets værdisæt at forvente det. Det kræver endvidere, at børnene medbringer dem.

- Muligheder og begrænsninger ved den kontekst, som potentielle respondenter rekrutteres i og data indsamles i bør analyseres for forhånd. Rekruttering eller dataindsamling kan ske i forbindelse med aktiviteterne i et initiativ, men den kan også ske i en kontekst, der er afkoblet fra initiativet fx skole, klub, eget hjem osv. Der kan muligvis være fordele ved, at besvarelsen af et spørgeskema sker uden at børn forstyrres af samtidige igangværende initiativaktiviteter. Hvis børn og forældre skal udfylde hele eller dele af spørgeskemaet sammen, så er det heller ikke nødvendigvis muligt at gennemføre dataindsamlingen under aktiviteten.

1.4 DATAINDSAMLERENS MOTIVATION

- Det er vigtigt for evalueringens gennemførelse, at de frivillige samt forskere har en høj indre motivation for deres opgave med rekruttering og/eller dataindsamling. Der vil være stor variation mellem forskellige initiativers virkeligheder, så det kræver en tilpasning til den specifikke kontekst, hvis man skal sikre, at de frivillige dataindsamlere og forskere får rammer, så de bedst muligt kan skabe og/eller fastholde en positiv relation til (potentielle) respondenter.

- Inddragelse og eventuelt medbestemmelse i fx formulering af spørgsmål samt overordnet eller lokal strategi for rekruttering og dataindsamling kan understøtte dataindsamlernes motivation og engagement. Man skal dog iagttage, at lokal tilpasning af proces (og spørgsmål) kan påvirke sammenligneligheden på tværs af en indsats. Desuden vil man ikke kunne ændre på validerede måleinstrumenter uden at kompromittere gyldigheden af resultaterne.

- Tydelige retningslinjer og forventninger kan afgrænse de frivillige dataindsamleres ansvarsområde, så de i højere grad får en oplevelse af kompetence til at løse opgaven.

1.5 FORUDSÆTNING FOR DELTAGELSE I EVALUERING

- Det bør undersøges, om der er behov for at tilpasse standardiserede spørgeskemaer til den specifikke målgruppens forudsætninger for at kunne forstå og besvare spørgsmålene. Fordelene ved tilpasning skal dog vurderes op imod, at tilpasning af validerede måleinstrumenter kan kompromittere generaliserbarheden af resultaterne herunder fx mulighed for at sammenligne med andre undersøgelser.

- Det er vigtigt med en strategi for, hvordan der kan skabes kontakt til alle forældre, samt hvordan man i den konkrete kontekst fremmer en positiv holdning til deres børns deltagelse i evalueringen. Det gælder særligt forbindelse med initiativer, hvor forældrene ikke selv møder op til børnenes aktiviteter. I sådanne tilfælde kan man eksempelvis inddrage lærere/pædagoger på børnenes skoler eller andre voksne som forældrene i initiativets nærmiljø kan forventes at have tillid til.

- Det bør vurderes om respondenterne har forudsætninger for at kunne forholde sig til det, der spørges til, fx abstrakte forhold så som sundhed, sociale engagement og naturtilknytning, og om der er behov for sprogversioneringer af spørgeskemaer, og hvorvidt forældre eller beboere kan forholde sig til en samtidig deltagelse i initiativer og evaluering.

- Dataindsamlere med lokal forankring, kan give legitimitet og troværdighed i dataindsamling – og eventuelt reducere kulturelle eller kønsmæssige barriere, eller barriere mellem frivillige i initiativet og en ekstern forsker eller evaluator.

TAK FOR I DAG!
"VIND EN IPAD MINI"
FØR DU KAN DELTAGE, SKAL DU OG ÉN AF DINE FORÆLDRE SKRIVE UNDER PÅ BAGSIDEN AF DETTE BREV!
Vi håber, at du har haft det sjovt i dag!
Vi vil gerne vide, hvorfor du er med i GAME, og hvad du får ud af at være med. Derfor samarbejder vi, i GAME, med Steno Diabetes Center Copenhagen, som skal hjælpe os med at undersøge det.
Du har erfaringer med GAME, og vi har derfor brug for din hjælp.
Hvis du gerne vil hjælpe os, så bedes du svare på to korte spørgeskemaer. De bliver sendt til din eller dine forældres telefon. Vi sender det første spørgeskema, når dig og dine forældre har skrevet under på dette brev. Vi vil også sende dig nogle få spørgsmål én gang om ugen på SMS. Det sidste spørgeskema skal du svare på efter sommerferien, og så er undersøgelsen slut.
Hvis du svarer på alle de spørgeskemaer og SMS'er, som vi sender til dig, er du med i en lodtrækning om en iPad mini.
Vinderen får besked i november 2018.
Vi håber, at du har lyst til at hjælpe GAME og deltage i undersøgelsen.
Game
GAME ER EN ORGANISATION, SOM HAR STREET-AKTIVITETER I BOLIGOMRÅDER OVER HELE DANMARK. DET ER UNGE FRIVILLIGE PLAYMAKERE SOM STÅR FOR
STENO DIABETES CENTER COPENHAGEN ER EN DEL AF REGION HOVEDSTADEN. UNDERSØGELSEN HAR IKKE NOGET MED DIABETES AT GØRE. VI ARBEJDER I A
HEDSFREMME PÅ AT FÅ FLERE BØRN OG UNGE TIL AT BEVÆGE SIG OG DYRKE SPORT – SAMTIDIG MED AT DE HAR DET SJOVT OG GODT.
FACEBOOK.COM/GAMESTREETMEKKAVIBORG
WELOVEASPHALT
WELOVEASPHALT

AFSNIT 2
INTRODUKTION

Virker initiativet? Det spørgsmål er relevant at stille, når økonomiske ressourcer og tid må prioriteres til initiativer, der skal skabe et godt liv for flest mulige. De seneste år er der bl.a. sat fokus på potentialer for at skabe bedre forudsætninger for forskellige målgrupper af borgere i udsatte boligområder. Red Barnet er en af de organisationer, der har gennemført indsatser med og for børn [1] i netop udsatte boligområder. I en af indsatserne – Naturklubber – blev der afholdt regelmæssige naturaktiviteter for børn og månedlig involvering af deres forældre og familier i aktiviteterne. Red Barnet havde fra begyndelsen af dette initiativ en ambition om en grundig evaluering af effekterne af initiativet i dette krydsfelt mellem børn, udsatte boligområder og naturbaserede aktiviteter. Der blev derfor bl.a. afsat midler til gennemførelse af spørgeskemaundersøgelse og anden dokumentation af naturklubaktiviteternes effekter.

Der er en lang tradition for at belyse børns perspektiv ved at spørge børnene selv om betydningen af indsatser (Andersen & Kjærulf, 2003; Ottosen, 2002). Særligt når børn inkluderes i evalueringer, er der en række etiske, praktiske og realistiske forhold, der må tages højde for (Jensen, 2002). Man skal være opmærksom på barnets alder og forudsætninger for at kunne forstå, reflektere over og besvare spørgsmål. Man skal forholde sig til det magtforhold, der typisk vil være mellem børnene og de voksne, der står for rekruttering og dataindsamling. Det kan derfor være nødvendigt at prioritere tid og ressourcer til at opbygge en god og tryg relation til barnet (Jensen, 2002; Ottosen, 2002).

Undersøgelser der involverer børn, kræver desuden samtykke fra forældre. Her er en generel udfordring ved evaluering af initiativer, der ikke er forankret i skoler eller andre institutioner (fx, se Ottosen, 2002), typisk fravær af en effektiv eller direkte kommunikationsvej til forældrene, se fx i relation til lektiecafeer (Madsen et al., 2012), eller klubber og foreninger (Jensen, 2002). Når evalueringsarbejdet omhandler initiativer i udsatte boligområder, kan rekruttering og dataindsamling blive vanskeliggjort yderligere fx på grund af manglende ressourcer, herunder lavere uddannelsesniveau end den øvrige befolkning, eller svage danskkundskaber, især blandt ikke-etnisk danske målgrupper. Det kræver et mentalt overskud at svare på spørgeskemaer der involverer spørgsmål om mange forskellige komplekse forhold, fx både ressourcer og tryghed i et boligområde. Ligeledes kan der være spørgsmål, som kan være vanskelige for informanter at forholde sig til, hvis ikke der er gjort et tilstrækkeligt arbejde med at gøre sproget let forståeligt og meningsfulgt (Avlund, 2012; Bondo, 2016; Haarløv-Johnsen et al., 2015; Ibsen et al., 2012; Kjeldsen & Avlund, 2016; NIRAS, 2011, 2015b; Rådgivende Sociologer, 2008).

Ovenstående erfaringer samt Red Barnets egne erfaringer fra tidligere projekter gjorde det fra begyndelsen af Naturklubprojektet klart, at det kunne blive udfordrende at gennemføre evalueringen. Samtidig er der kun få tilgængelige eksempler på erfaringer med gennemførelse af spørgeskemaundersøgelser i krydsfeltet mellem børn, udsatte boligområder og naturbaserede indsatser (læs også afsnit 3). I forbindelse med etableringen af de første to naturklubber (læs mere om naturklubberne i afsnit 4) blev der gjort de første erfaringer med spørgeskemaer. Ambitionen om at kunne dokumentere effekter af initiativet forudsætter en baseline for de deltagende børn om bl.a. deres trivsel og aktiviteter i naturen. Det viste sig umuligt at gennemføre en spørgeskemaundersøgelse med det ambitionsniveau, der var planlagt forud for initiativet og evalueringsindsatsen, som også omfattede andre metoder herunder registerundersøgelser. Hovedsageligt forstyrrede indsamlingen af spørgeskemadata selve initiativaktiviteterne og børnene havde svært ved at forstå hvad der blev spurgt til.

Evalueringen blev taget op til revision af Red Barnet. Den eksisterende aftale mellem Red Barnet og den eksterne evaluator ophørte efter gensidig enighed om, at den planlagte evaluering ikke ville kunne gennemføres på en meningsfuld måde.

Red Barnet besluttede i samarbejde med Center for Børn og Natur, at Center for Børn og Natur skulle foretage en opsamling på erfaringerne fra spørgeskemaundersøgelsen i de første to Naturklubber og parallelt hermed også samle erfaringerne ind fra andre aktørers

[1] Ved "børn" forstås i rapporten individer under 18 år med mindre andet er nævnt.

projekter. Intentionen var at bidrage med viden, der på forskellig vis kunne kvalificere gennemførelsen af fremtidige undersøgelser i krydsfeltet mellem børn, udsatte boligområder og naturbaserede aktiviteter.

Red Barnets Naturklubber, ASFALT I - udvikling og evaluering af gadeidræts-initiativet GAME, det fællesskabsorienterede initiativ Naturfamilier fra Danmarks Naturfredringsforening, og Tingbjerg Changing Diabetes blev udvalgt for erfaringsindsamlingen. De fire initiativer har det tilfældes, at de alle ønskede at evaluere med en spørgeskemaundersøgelse. De fire dækker tilsammen krydsfeltet mellem børn som respondenter, initiativer i udsatte boligområder og naturbaserede initiativer, dog således at hvert af evalueringsprojekterne ikke nødvendigvis dækker alle tre områder.

Initiativerne har også det til fælles, at de medvirkende aktører i evalueringen har gjort sig erfaringer med, hvordan man hverver deltagere til undersøgelsen (rekruttering) og gennemfører dataindsamlingen i dette krydsfelt. Alle projekterne har oplevet udfordringer i gennemførelsen af planlagte evalueringsdesign, og i to af projekterne måtte det helt opgives at lave en evaluering baseret på individuelle spørgeskemaer.

2.1 FORMÅL MED ERFARINGSOPSAMLINGEN

Med afsæt i ovenstående er formålet med erfaringsopsamlingen således at dokumentere erfaringer med rekruttering og dataindsamling i spørgeskemaundersøgelser i krydsfeltet mellem børn som respondenter, initiativer i udsatte boligområder, og naturbaserede initiativer.

Erfaringsopsamlingen belyser *processuelle* forhold, dvs. hvordan projekterne har rekrutteret deltagerne og gennemført indsamlingen af svar. Erfaringsopsamlingen berører ikke specifikt design af selve spørgeskemaerne, fx layout, begrebsbrug ift. alder, typer af spørgsmål mv. Se evt. Andersen & Kjærulf (2003) for udførlig behandling af dette.

For at få indsigt i *processuelle* forhold undersøges, hvad der gik godt, og hvad der gik mindre godt i rekrutteringen og/eller dataindsamlingen, samt medvirkende årsager til udfaldet af evalueringsprocessen.

Erfaringsopsamlingen søger at give svar på det overordnede spørgsmål:

Hvilke forhold bør man som evaluator være opmærksom på, når man gennemfører spørgeskemaundersøgelser med børn som respondenter,

a. i forbindelse med initiativer i udsatte boligområder.
b. i forbindelse med naturbaserede initiativer.

2.2 ERFARINGS-OPSAMLINGENS BEGRÆNSNINGER

De fire evalueringsprojekter placerer sig i et krydsfelt mellem børn som respondenter, initiativer i udsatte boligområder, og naturbaserede initiativer. Individuelt har kun evalueringen af Naturklubber beskæftiget sig med alle tre områder i krydsfeltet.

Denne publikation formidler alene erfaringer fra fire konkrete evalueringer og baserer sig på relativet få interviews. Publikation kan derfor først og fremmest give en dybere forståelse for erfaringerne i netop de fire konkrete projekter. Erfaringerne kan endvidere inspirere til overvejelser forud for iværksættelse af evalueringer i andre projekter. Men det kræver dog kritisk stillingtagen, da det kan være problematisk at generalisere erfaringerne fra de fire kontekstspecifikke projekter til andre projekter, hvor andre forhold kan være gældende.

Erfaringsopsamlingen er initieret af Center for Børn og Natur og Red Barnet, og udarbejdet i samarbejde med Steno Diabetes Center Copenhagen (SDCC). De fire evalueringsprojekter der behandles i erfaringsopsamlingen er enten initieret af, eller gennemført af, institutionerne der står bag udgivelsen af denne publikation. I flere tilfælde har institutionerne også været involveret i udviklingen af initiativer, som evalueringerne behandler. Publikationens forfattere har ligeledes delvist været involveret i selve evalueringerne, som konsulenter i forbindelse med Naturklubber og Naturfamilier, og dataindsamlere i Naturfamilier. Samlet set kan erfaringensopsamlingen derfor ikke betegnes som uvildig. Imidlertid har institutionernes og forfatternes indgående kendskab til de fire initiativer og evalueringer medvirket til at væsentlige erfaringer bliver behandlet i publikationen.

AFSNIT 3 EKSISTERENDE ERFARINGER FRA ANDRE UNDER-SØGELSER I KRYDS-FELTET

Som nævnt er der sparsom formidlet viden om gennemførelse af undersøgelser i krydsfeltet mellem børn, udsatte boligområder og naturbaserede aktiviteter. Der findes dog relevant viden, som på forskellig vis kan anvendes ved undersøgelser i dette krydsfelt.

Flere rapporter giver et indblik i processuelle erfaringer med rekruttering og/eller dataindsamling i udsatte boligområder. Der ser dog ud til at være få dokumenterede erfaringer, når det handler om børn. Foruden erfaringer fra evalueringsopgaver kan mere generelle erfaringer med at rekruttere deltagere til aktiviteter i udsatte boligområder bidrage med viden om, hvordan hvervning af respondenter kan tilrettelægges.

Litteratur om rekruttering af børn til naturbaserede initiativer og til evaluering i forbindelse med naturbaserede initiativer er ikke fremtrædende i litteraturen. Denne rekruttering og dataindsamling adskiller sig dog ikke umiddelbart fra andet rekrutteringsarbejde og dataindsamlingsarbejde med børn, og med udsatte grupper i lignende initiativer[1].

Eksisterende rapporter peger især på at sproglige, kulturelle og kontekstuelle barriere kan vanskeliggøre rekruttering og dataindsamling. I litteraturen findes der også eksempler på, hvordan der kan arbejdes med at skabe interesse for deltagelse i spørgeskemaundersøgelser og legitimitet ved rekruttering af respondenter, samt betydningen af at forstå den kompleksitet, der ofte er et rammevilkår, når der rekrutteres i udsatte boligområder.

I det følgende gives en kort indføring i forhold, der kan være er væsentlige at forholde sig til ved spørgeskemaundersøgelser med børn. Desuden præsenteres eksempler på erfaringer med processuelle forhold ved rekruttering og dataindsamling, især i udsatte boligområder.

3.1 SPØRGESKEMAUNDERSØGELSER MED BØRN

Der en række etiske, praktiske og realistiske forhold, man må tage højde for, når børn inkluderes i evalueringer, uanset om der er tale om kvalitative eller kvantitative evalueringer (Jensen, 2002) [2].

Centrale etiske spørgsmål er fx, om børnene deltager af egen fri vilje, eller om forskeren "lytter" ordentlig efter børnenes perspektiver gennem de spørgsmål, der stilles. I forhold til spørgeskemaundersøgelser er et mere praktisk spørgsmål, hvorvidt sådanne kvantitative metoder lader børn "komme på banen", eller om spørgeskemaet bliver for styrende ved i langt mindre grad at anvende åbne svarkategorier, og derved potentielt forbigår børnenes egne perspektiver.

I forbindelse med den praktiske gennemførelse bør det vurderes, om forskerne har de rette kompetencer til at rekruttere og indsamle data blandt børn med spørgeskemabaserede metoder. Et andet nærliggende spørgsmål er, om de fysiske rammer og situationen giver mulighed for og understøtter, at den planlagte (ideelle) rekruttering og dataindsamling lader sig gøre. I den henseende er et centralt forhold, at de udførende forskere/indsamlere er uddannede til at virkeliggøre de tænkte procedurer, og at de handler på en ensartet måde over for børnene. Det kan fx være en udfordring, hvis der er mange forskellige aktører involveret i rekruttering og dataindsamling (Jensen, 2002).

3.2 REKRUTTERING OG DATAINDSAMLING I UDSATTE BOLIGOMRÅDER OG UDSATTE MÅLGRUPPER

Spørgeskemaundersøgelser er en udbredt metode til at indsamle viden om beboere i udsatte boligområder med henblik på at kunne tilrettelægge indsatser, fx syg-

[1] Korrespondance med Adjunkt, ph.d. Jan Arvidsen, Active Living, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet bl.a. med afsæt i ph.d. afhandlingen "Steder der bevæger: En humangeografisk udforskning af børns udendørssteder" (Arvidsen, 2019).

[2] For en uddybning af spørgeskemaundersøgelser af børnesundhed med gentagende målinger, fx trivsel, se Frederiksen et al. (2016).

domsforebyggende initiativer (Haarløv-Johnsen et al., 2015).

Erfaringer fra spørgeskemaundersøgelser i udsatte boligområder med en beboersammensætning med en stor andel af ikke-etnisk dansker viser generelt en lavere svarprocent, sammenlignet med udsatte boligområder med en højere andel af etniske danskere (NIRAS, 2011).

Flere rapporter peger på udfordringer ved rekruttering og spørgeskemaundersøgelser i udsatte boligområder, fx i form af svage danskkundskaber (Avlund, 2012; Bondo, 2016; Haarløv-Johnsen et al., 2015; Ibsen et al., 2012; NIRAS, 2011, 2015b; Rådgivende Sociologer, 2008) og en stor kulturel diversitet (fx Bondo, 2016). Familier med ikke-vestlig baggrund, kan have lavt kendskab til og mistillid til myndigheder, og beboere kan generelt være mere ressourcesvage, fx lavere uddannelsesniveau end den øvrige befolkning og have en svag tilknytning til arbejdsmarkedet (Ibsen et al., 2012; Kjeldsen & Avlund, 2016).

Udfordringen med svage danskkundskaber imødekommes forskelligt i evalueringsprojekter. Det kan eksempelvis være ved, at beboere i udsatte boligområder selv vælger det sprog, som spørgsmålene stilles på (NIRAS, 2011). Oplysnings-, invitations, og spørgeskemamateriale udarbejdes i nogle tilfælde i forskellige sprogversioner (Kjeldsen & Avlund, 2016; Rådgivende Sociologer, 2009), der eventuelt understøttes af en oplæsningsfunktion for at imødekomme beboere med svage læsefærdigheder, især blandt ikke-etnisk danske beboere (Rådgivende Sociologer, 2009). Målt på svarprocenten tyder det på, at sprogversioneringer forbedrer deltagelsen, mens mindre er vundet ved en højtlæsningsfunktion (Rådgivende Sociologer, 2009).

Rekruttering i udsatte boligområder kan karakteriseres ved at have en høj grad af kompleksitet. De sproglige og kulturelle barriere kan vanskeliggøre deltagelse i selve initiativet, og derfor også deltagelse i eventuelle spørgeskemaundersøgelser. Med forbehold for forskelle mellem forskellige temaer og kontekster, så giver rapporten *Rekrutteringsudfordringer i projektet "Bedre trivsel via tidlig indsats og familieorienteret alkoholbehandling* (Sakal et al., 2020) et indblik i nødvendigheden af at adressere strukturelle faktorer og kompleksiteten på det område der rekrutteres til. Deltageres mulighed for få tid til at deltage, på grund af ufleksible arbejdstider, eller skulle forholde sig lang transportvej til det sted de skal møde frem for at deltage er eksempler på sådanne strukturelle faktorer. I rapporten fremlægges en metode til at analysere og systematisere kompleksiteten i rekrutteringsudfoldninger, som forfatterne kalder *systemkortlægning*. Det er en metode hvor deltagere fortæller forskerne om deres hver dag og udfordringer, og dermed giver forskerne en forståelse for deres problemer, som forskerne må forholde sig til i både initiativ og deltagernes mulighed for at medvirke. Denne metode er et slags landkort, en uformel model over, hvordan et specifikt område hænger sammen. Tilgangen er relevant ved udforskning af 'komplekse problemer', hvor ingen enkel løsning findes" (Sakal et al., 2020, p. 10). Denne metode kan suppleres med viden fra lokale aktører, der kan bidrage til at skabe en større forståelse for den kontekst, der rekrutteres i, og styrke samarbejdet mellem faggrupper om at imødegå rekrutteringsudfordringer. Hvis der er tale om tabubelagte emner, fx alkoholmisbrug, bør det overvejes, hvordan rekrutteringen kan gennemføres uden at stigmatisere de misbrugere eller pårørende, der ønskes rekrutteret (Sakal et al., 2020).

Andre evalueringsprojekter i udsatte boligområder peger også på en positiv gevinst ved at inddrage lokale aktører som led i rekrutteringen. Det kan være en måde til at tage højde for den kontekst, der rekrutteres og indsamles data i. Det kan forventes, at strategisk udvalgte lokale aktører ikke blot kan have et godt kendskab til målgruppen i den lokale kontekst men også en position, der legitimerer en spørgeskemaundersøgelse. Der er eksempler på, at et boligområdes organisationer og repræsentanter aktivt har bakket spørgeskemaundersøgelser op, bl.a. ved at være dem der udsendte invitationer, og ved at have deres organisations logo på materialerne (Rådgivende Sociologer, 2008).

Ved rekruttering af udsatte grupper til forebyggelsesinitiativer, fx rygestopkurser (NIRAS, 2015a) eller afvænning af alkoholmisbrug (Sakal et al., 2020) kan det være en fordel med en proaktiv rekrutteringsmetode. Det vil sige, at man aktivt og systematisk henvender sig direkte (face to face) til borgere ud fra en forventning om, at de ikke opsøger initiativer af eget kraft. Ved rekruttering til forebyggelsesinitiativer oplever nogle udsatte grupper ligefrem en proaktiv rekruttering som et udtryk for omsorg (NIRAS, 2015a). Imidlertid kan de fagprofessionelle,

eller lokale frivillige aktører, der står for rekrutteringen, opleve den proaktive tilgang som udfordrende; det kan være grænseoverskridende at konfrontere målgruppen direkte, og føre til modvilje blandt nogle borgere, især når det omhandler et tabubelagt emne (NIRAS, 2015a).

Det kan eksempelvis være en diplomatisk øvelse at præsentere sig selv og årsagen til, at man banker på en beboers dør og efterfølgende skal invitere til deltagelse. Især da beboere i udsatte boligområder kan have et belastet forhold til autoritetspersoner. Nogle boligsociale medarbejdere beskriver det som grænseoverskridende at opsøge beboere i deres egne hjem, men at en smilende og imødekommende tilgang samt understregning af, at deltagelse er et tilbud og ikke et krav, kan øge sandsynligheden for at beboeren vil medvirke (Haarløv-Johnsen et al., 2015).

Andre erfaringer med proaktive tilgange til beboerinddragelse i sundhedsfremmeindsatser peger også på, at beboere i udsatte boligområder kan føle sig utrygge ved at lukke op for folk, de ikke kender (Haarløv-Johnsen et al., 2015). Det kan at eventuelt hjælpe at fremme kendskabet til et projekt som forsøg på at skabe tryghed omkring deltagelse. I nogle projekter er der således alloceret mange ressourcer til at opbygge og styrke relationer mellem beboere og evalueringsmedarbejdere, bl.a. ved at de er tilstede og synlige i lokale netværk og aktiviteter, deler sedler ud og fortæller om projektet til et informationsmøde (Bondo, 2016; Ibsen et al., 2012). Boligsociale medarbejdere eller interviewere kan arbejde strategisk på at gøre opmærksom på deres tilstedeværelse, fx ved at iføre sig let genkendelig beklædning som selvlysende veste med logoer fra den institution, der foretager rekrutteringen (Haarløv-Johnsen et al., 2015; Ibsen et al., 2012).

En mere generel betragtning, der ikke blot gælder i udsatte boligområder, er, at velviljen til at deltage i spørgeskemaundersøgelser i forbindelse med sundhedsfremmende initiativer anhænger af, hvorvidt en borger har en forståelse for, hvorfor undersøgelsen gennemføres. Det ser ud til at være motiverende for deltagelse, at spørgeskemaets formål og de konkrete spørgsmål opleves som relevante og acceptable af både deltageren og medarbejderen, der står for selve dataindsamlingen. (NIRAS, 2015b). Nogle deltagere kan endvidere have svært ved at forholde sig til visse kategorier af spørgsmål. Det kan fx være spørgsmål om mental sundhed, som mange almindeligvis ikke forholder sig til (NIRAS, 2015b).

En anden væsentlig barriere for deltagelse i en spørgeskemaundersøgelse kan være, hvis man ikke på forhånd er blevet eller føler sig informeret om, at deltagelse i eksempelvis et bevægelses- eller ernæringstilbud blev fulgt op af en spørgeskemaundersøgelse (NIRAS 2015b). Det beskrives som potentielt "grænseoverskridende" for en borger at blive mødt med forventningen om at skulle deltage i en undersøgelse eller test, hvis dette ikke var en eksplicit præmis fra starten (NIRAS 2015b).

AFSNIT 4
FIRE EVALUERINGS-PROJEKTER

Rapporten bygger, som allerede nævnt, på erfaringer fra fire evalueringsprojekter, der hver især og på forskelligvis har rekrutteret til og indsamlet spørgeskemabaseret data i evaluering af et initiativ i krydsfeltet mellem børn, udsatte boligområder og naturbaserede aktiviteter.

I flere tilfælde var spørgeskemaundersøgelsen en blandt flere metoder, der blev anvendt i respektive evalueringer. I to af evalueringsprojekter involverede dataindsamlingen børn som informanter. Erfaringer fra de resterende to projekter anses som relevante at inddrage for at belyse aspekter af rekruttering og dataindsamling spørgeskemaundersøgelser, der kan have en betydning for evalueringsprojekter, hvor børn er informanter.

4.1 DE FIRE EVALUERINGS-PROJEKTER

De fire evalueringsprojekter er knyttet til de fire nedenstående indsatser. I BOKS 1 SIDE 23 er en nærmere beskrivelse af selve evalueringen i hver af de enkelte indsatser.

ASFALT I - udvikling og evaluering af gadeidræts-initiativet GAME

GAME er en NGO, der tilbyder gadeidrætsaktiviteter til børn og unge i udsatte boligområder. Stedet hvor aktivisterne gennemføres kaldes en GAME-Zone. Aktiviteterne ledes af Playmakere, der er frivillige unge trænere uddannet af GAME. Se mere på www.game.ngo. ASFALT I var et samarbejde mellem Sundhedsfremmeforskning ved Steno Diabetes Center Copenhagen (SDCC) og GAME med det formål både at udvikle GAME's indsats samt evaluere effekter at indsatsen på børnenes sundhed, fysiske aktivitet og trivsel. Erfaringerne fra ASFALT I er baseret på et pilotstudie som skulle afklare om det var muligt at gennnemføre en individbaseret effektevaluering på tværs af alle GAME-Zoner (læs udvalgte publikationer, Christensen et al., 2022a; Elsborg et al., 2019).[1]

Naturfamilier – Evaluering af Danmarks Naturfredningsforenings initiativ Naturfamilier

Naturfamilier er et digitalt fællesskab, hvor familier gratis kan tilmelde sig initiativet og bliver dernæst tilknyttet lokale Facebook-grupper, hvor familierne ideelt set inviterer hinanden til arrangementer eller ture i naturen. I praksis er der en eller flere ambassadører i hver gruppe, som typisk er dem der tager initiativ til turene. Se mere på www.naturfamilier.dk. Naturfamilier er evalueret af Enhed for Sundhedsfremmeforskning ved Steno Diabetes Center Copenhagen (se afsluttende evalueringsrapport, Gryning et al., 2022).

Naturklubber – Evaluering af Red Barnets natursociale initiativ Naturklubber

Naturklubber er ugentlige samlinger for børn i udsatte boligområder, hvor Red Barnets frivillige laver udeaktiviteter på grønt område eller i nærliggende natur. Det kan fx være bålaktiviteter. Naturklubberne etableres i samarbejde med den boligsociale indsats, hvor de boligsociale medarbejdere står for hvervning af børn til klubberne. Se mere på www.redbarnet.dk. Naturklubber er evalueret af ekstern evaluator[2] og Center for Børn og Natur (se evalueringsrapport, Andkjær et al., 2022).

Tingbjerg – Evalueringen af den boligsociale helhedsplan for Tingbjerg

Evalueringen af den boligsociale helhedsplan for Tingbjerg var et samarbejde mellem Steno Diabetes Center Copenhagen og den boligsociale indsats i Tingbjerg, hvor unge beboere blev inviteret med til at gennemføre evalueringen. Ungeinvolveringen bestod i uddannelse, dataindsamling og analysearbejde med henblik på at øge målgruppens empowerment (handlekompetence), dvs. at have kontrol over sit eget liv og sin situation og have ansvar for det, fx ift. arbejde, uddannelse og familie, baseret på viden, engagement, visioner og erfaringer. Samtidig skulle beboerinvolve-

[1] Samarbejdet mellem GAME og SDCC er videreført i ASFALT II, hvor implementeringen af den udviklede indsats følges og læringer fra ASFALT I omkring evaluering i den konkrete kontekst er indarbejdet i et nyt og revideret evalueringsdesign, se publikation Christensen et al., 2022b).

[2] Navnet på evaluatoren er udeladt, da parterne ophævede aftalen inden evalueringen blev tilendebragt. Evaluator blev interviewet i forbindelse med nærværende rapport, men ønskede ikke at indgå i materialet efter samarbejdet om evalueringen ophørte.

ringen højne svarraten i den husstandsbaserede undersøgelse. Yderligere information kan findes på www.tingbjergchangingdiabetes.dk. Initiativet er evalueret af Enhed for Sundhedsfremmeforskning ved Steno Diabetes Center Copenhagen (se udvalgte publikationer, Bjerg Sørensen & Bloch, 2015; Bloch, 2021; Heneberg & Torsbakke, 2017).

Fælles for tre af de fire evalueringsprojekter (ASFALT I, Naturfamilier og Naturklubber) er at initiativerne er blevet implementeret af andre institutioner end den aktør, der stod for evalueringen. I Naturklubberne stod Red Barnet dog også selv for enkelte dele i evalueringen. Institutionen der stod for evalueringen (i ASFALT I og Tingbjerg), deltog også i udviklingen af initiativet, sammen med lokale aktører og institutioner.

Evalueringsprojekternes populationer

Figur 2 viser forskelle i de undersøgte- og evaluerede populationer på tværs af de fire projekter herunder, om der blev indsamlet data i et udsat boligområde, og om børn var blandt respondenterne.

I tre af evalueringsprojekterne (ASFALT I, Tingbjerg og Naturklubber) blev der indsamlet spørgeskemadata udsatte boligområder. I to at disse (ASFALT I og Naturklubber) blev der indsamlet spørgeskemadata blandt børn. To af projekterne evaluerede et initiativ med naturbaserede aktiviteter (Naturfamilier og Naturklubber), hvor af det ene (Naturklubber) indsamlede spørgeskemadata i et udsat boligområde blandt børn. SE FIGUR 2 HERUNDER.

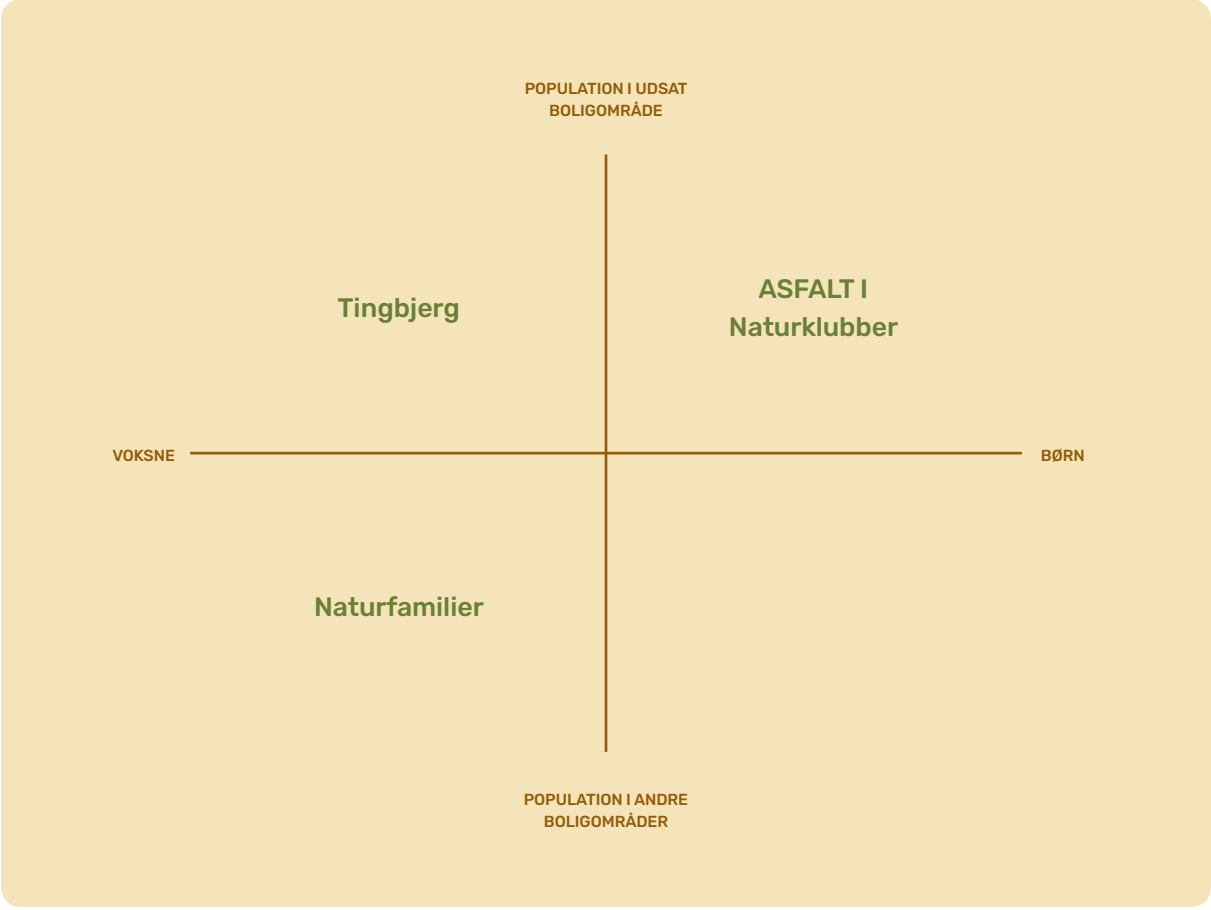

FIGUR 2

Evalueringsprojekternes populationer. I de fire evalueringsprojekter foregik dataindsamlingen ikke udelukkende med børn. Alligevel giver de resterende projekter, hvor dataindsamlingen involverede voksne respondenter viden om rekruttering og dataindsamling, som kan være af betydning, når børn er informanter i boligsociale- eller natursociale interventioner.

Evalueringsprojekternes rekrutterings- og dataindsamlingsstrategier

I de fire evalueringsprojekter blev der anvendt forskellige strategier for rekruttering- og dataindsamling (se figur 3). I ASFALT I foregik rekrutteringen af børn ansigt til ansigt med børnene i forbindelse med aktiviteterne, der skulle evalueres. Dataindsamlingen foregik online i hjemmet, og på mobiltelefonen (SMS-beskeder), administreret af børnene selv, til dels med støtte fra deres forældre. I Naturklubber og Tingbjerg foregik rekrutteringen også ansigt til ansigt, men lå forud for selve de aktiviteter, som evalueringen havde til hensigt at belyse. I Naturklubber foregik dataindsamlingen i forbindelse med selve aktiviteterne. I Naturfamilier foregik rekrutteringen online, og dermed ligeledes i en anden kontekst end under aktiviteterne. SE FIGUR 3 HERUNDER OG BOKS 1, SIDE 23.

4.2 METODE TIL INDSAMLING AF ERFARINGER

Erfaringer fra de fire evalueringsprojekter er baseret på eksplorative informantinterview med lokale aktører fra den frivillige sektor, som har bistået med dataindsamling, eller interview med forsknings- eller evalueringsaktører. I alt syv personer i de fire evalueringsprojekter er blevet interviewet (se tabel 1). Der blev gennemført et ottende interview, men den interviewede aktør ønskede efterfølgende ikke, at informationer fra det gennemførte interview skulle indgå i rapporten. To analysekonsulenter fra Red Barnet indgår endvidere som informanter. SE TABEL 1, SIDE 24.

Interviewerne er gennemført ud fra en tematisk interviewguide, der foruden baggrundsspørgsmål fokuse-

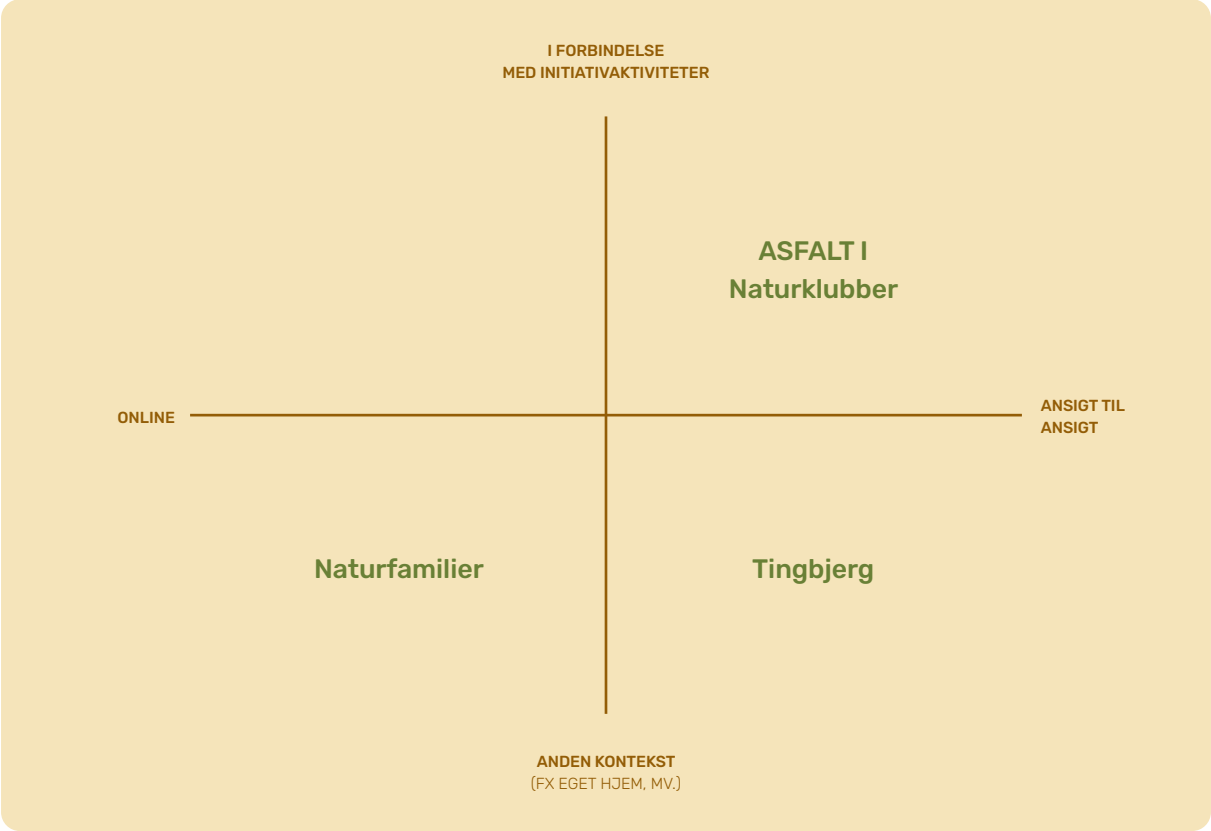

FIGUR 3

Rekrutteringsstrategier i de fire evalueringsprojekter. I tre af de fire evalueringsprojekter blev potentielle deltagere kontaktet direkte ansigt til ansigt (ASFALT I, Naturklubber og Tingbjerg). I to evalueringsprojekter foregik dataindsamlingen lokalt i mødet mellem forsknings- eller lokalaktører under afvikling af aktiviteter (Naturklubber og Tingbjerg), mens evalueringen foregik uafhængigt af aktiviteterne i de to øvrige (ASFALT I, Naturfamilier).

BOKS 1

Evalueringsprojekternes rekrutterings- og dataindsamlingsstrategier

ASFALT I. I ASFALT I blev der anvendt en rekrutteringsstrategi, hvor kandidatstuderende, der arbejdede for SDCC, stod for rekrutteringen ved at være til stede til GAME's træninger fire gange i træk. Til træningerne mødte børnene hovedsageligt op selv uden deres forældre. De to første gange, hvor forskerne deltog, havde primært til formål at opbygge en relation til børnene. De sidste to gange skulle bruges på at sikre, at børnene fik samtykkeerklæringer med hjem, og at børnene forstod vigtigheden af, at de fik samtykkeerklæringerne udfyldt og sendt tilbage til SDCC, der var ansvarlige for evalueringen. Forældrene blev bedt om enten at sende det underskrævede samtykke retur til SDCC eller at tage et billede og sende det med SMS til SDCC. Det var vigtigt, at børnene efterfølgende var klar på at besvare et spørgeskema, som de fik tilsendt på SMS. Desuden skulle de svare på et kort ugentligt SMS-spørgeskema, om hvorvidt de havde deltaget i GAME's træninger, og hvordan de havde oplevet træningerne.

Naturfamilier. Rekrutteringen af familier til evalueringen af Naturfamilier foregik ved, at der blev sendt en e-mail til de familier, der havde tilmeldt sig en lokal Naturfamiliegruppe. Naturfamilieprojektet er karakteriseret ved en stor geografisk spredning af arrangementerne, og der ikke var ressourcer til en rekruttering, hvor en forsker mødte deltagerne ansigt til ansigt. I et geografisk spredt initiativ som Naturfamilier, tilmelder familierne sig på Danmarks Naturfrednings hjemmeside og bliver herefter inviteret ind i en lukket Facebook-gruppe. Erfaringen var, at det var en ressourcekrævende opgave at følge med i, hvem der tilmeldte sig og blev lukket ind i hvilke lokale Facebook-grupper, og efterfølgende deltog i et eller flere arrangementer. Derfor var det også svært at vide, hvor stor en del af de deltagende familier, som det lykkedes at rekruttere til spørgeskemaundersøgelsen.

Naturklubber. I Naturklubber blev deltagelse i initiativet gjort afhængig af, at forældre gav samtykke til at deres børn måtte deltage i evaluering. I Naturklubberne var erfaringen, at forældre afleverede og hentede deres børn, og at forældrene på månedlig basis blev inviteret til at deltage i aktiviteter. Hensigten med den nære forældrekontakt var at give forældrene et godt indblik i initiativet. Forældrenes deltagelse var endvidere en mulighed for at involvere dem i evalueringen med mulighed for at stille spørgsmål til forældrene som supplement til spørgeskemaet til børnene.

I forbindelse med evalueringen blev Naturklubber implementeret i to geografisk forskellige kontekster – i samarbejde med en boligsocial helhedsplan og i relation en frivilliggruppe på et flygtningecenter. I den ene kontekst blev dataindsamlingen gemmeført af lokale frivillige klubledere og i den anden af en lokal frivillig igangsætter, som kun var til stede ved selve dataindsamlingen. I begge kontekster blev dataindsamlingen gennemført elektronisk på tabletcomputere i forbindelse med aktiviteterne. Børnene blev taget ud af aktiviteterne og ind i et rum nær ved, mens de besvarede spørgeskemaerne. Børnene fik støtte til deres besvarelse af en frivillig voksen[1].

Tingbjerg. I Tingbjerg (i udkanten af København) skulle der foretages en baseline-undersøgelse af beboernes sociale trivsel og sundhed i det udsatte boligområde. Der blev der blandt andet anvendt en såkaldt "participartorisk empowerment"-strategi til at etablere kontakten til de potentielle respondenter blandt beboerne. Det dækker over, at det var lokale unge fra Tingbjerg-området, der blev rekrutteret til at stå for at etablere kontakten til de potentielle respondenter og i samme ombæring invitere respondenten til at udfylde et spørgeskema.[2]

[1] Der er senere gennemført en slutevaluering med fokus på scenarier for forankring af Naturklubberne. Denne blev gennemført af Is It A Bird (IIAB). Center for Børn og Natur gennemførte også en mindre kvalitativ evaluering i 2022 og Red Barnet har selv indsamlet data senere i projektet (Andkjær et al., 2022).

[2] For yderligere uddybning af rekrutterings- og datasamlingsstrategien i Tingbjerg, se Heneberg & Torsbakke (2017).

TABEL 1: Oversigt over evalueringens empiriske grundlag

EVALUERINGSPROJEKT	INFORMANT	ARBEJDSOPGAVE I EVALUERINGEN
Evaluering af Naturklubber	Frivillig igangsætter af bl.a. Naturklubber Frivillig klubleder i Naturklubber To analysekonsulenter, Red Barnet	Dataindsamling Dataindsamling Dataindsamling og koordinering
ASFALT I - udvikling og evaluering af gadeidræts-initiativet GAME	Forskningsleder Studentermedhjælper Kandidatstuderende	Design af evalueringen Rekruttering Rekruttering
Evaluering af Naturfamilier	Forsker	Rekruttering og dataindsamling
Evaluering af Tingbjerg	Forsker	Design af evalueringen, rekruttering og dataindsamling

rede på en række temaer, der kunne belyse erfaringerne med især gennemførelsen (det processuelle) af den kvantitative dataindsamling i krydsfeltet mellem børn, udsatte boligområder og naturbaserede aktiviteter. Temaerne var:

1) Rekruttering af deltagere
2) Gennemførelse af dataindsamlingen
   (herunder set ift. valgte tilgange)
3) Frafald

Temaerne i interviewguiden og de opfølgende spørgsmål er bl.a. baserede på de dokumenterede erfaringer om rekruttering og dataindsamling i udsatte boligområder og på ekspertudsagn om dataindsamling i forbindelse med naturbaserede interventioner. For hvert tema blev der spurgt ind til:

- Hvad gik godt og mindre godt?
- Hvad kunne der have været gjort anderledes / ville I have gjort anderledes i dag?
- Særligt fokus på "lav-praktiske" udfordringer?

Der blev gennemført en tematisk kodning af lydfilerne. Ved første gennemlytning blev meningsenheder i interviewene kodet ud fra en samtidig kombination af dels en deduktiv kodning af de tre temaer, der søgtes belyst, og dels en induktiv kodning, hvor særlige perspektiver i de tre temaer i informanternes udsagn blev tydeliggjort. I den induktive kodning blev de endelige temaer fastlagt. Herefter blev interviewene gennemlyttet for anden gang og deduktivt kodet med de endelige temaer. Centrale meningsenheder blev transskriberet og anvendt til at understøtte analysen og som citater her i rapporten.

Erfaringsopsamlingen er godkendt af Videncenter for Dataanmeldelser, Region H, journal-nr.: P-2020-679.

AFSNIT 5
ERFARINGER FRA DE FIRE EVALUERINGS-PROJEKTER

Erfaringerne med rekruttering og dataindsamling i initiativer i krydsfeltet mellem børn, udsatte boligområder og naturbaserede aktiviteter er tematiseret i fire afsnit:

5.1 Overensstemmelse mellem evalueringsdesign og initiativ.
Afsnittet fokuserer på om evalueringsdesignet er muligt at gennemføre og i det hele taget egnet til at sige noget om initiativets resultater.

5.2 Strategier til rekruttering og dataindsamling.
Afsnittet fokuserer på tilrettelæggelsen af, hvordan man hverver deltagere til evalueringen og gennemfører dataindsamlingen i praksis.

5.3 Dataindsamlernes motivation.
Et særligt aspekt af rekruttering og dataindsamling angår de aktører, der udfører opgaven. Afsnittet behandler deres rolle, og hvordan deres motivation indvirker på evalueringens realisering.

5.4 Forudsætning for deltagelse i evaluering.
Afsnittet giver perspektiver på forskellige forhold, der kan have betydning for deltagernes medvirken i evalueringen.

Hvert afsnit indeholder en boks, der opsummerer en række punktvise *handleanvisninger* og *designspørgsmål* i forhold til afsnittets fokus. Boksen skal ses som et ekstrakt af erfaringerne fra de fire evalueringer, som der redegøres for i selve afsnittene. Indholdet i boksene fremgår også i sammenfatningen i afsnit 1. Samlet set skal bokse og afsnit ses som et forsøg på at besvare undersøgelsesspørgsmålet, altså "hvilke forholde bør man som evaluator være opmærksom på, når man gennemfører spørgeskemaundersøgelser, hvor børn er respondenter" (Se afsnit 2).

5.1 OVERENSSTEMMELSE MELLEM EVALUERINGS-DESIGN OG INITIATIV

En spørgeskemaundersøgelse kan designes på mange forskellige måder. Som nævnt tidligere, vil selve designet af spørgeskemaet ikke blive behandlet indgående her. Vi vil derimod fokusere på de fire evalueringers erfaringer med at tilpasse designet til selve indsatsens format.

Der er to overordnede tilgange til design af en spørgeskemaundersøgelse, der skal kaste lys over udbyttet af et initiativ. Den ene består i, at man efter en indsats spørger deltagerne, hvad de fik ud af forløbet. Det er spørgsmål som "lærte du noget", "blev du gladere" eller "har du fået nye venner" som følge af aktiviteterne. Det er således deltagernes retrospektive vurdering af indsatsens betydning.

Den anden består i, at man gennemfører en før- og efterundersøgelse, hvor man anvender samme spørgsmål, uden at svarpersonen skal relatere svarene til indsatsen. Man anvender eksempelvis en række validerede batterier af spørgsmål, som kan indikere noget om trivsel, naturtilknytning eller andre forhold, som indsatsen formodes at påvirke. Ved at sammenligne besvarelser før og efter forsøger man at kunne sige noget om udbyttet af indsatsen – eller effekterne. Det er vigtigt, at man ved, hvad deltagerne har medvirket i for at kunne vurdere effekten. Det er også vigtigt at forholde sig til, om andre faktorer kan have indvirket på eventuelle registrerede forandringer. Det kan være aktiviteter i familien eller skolen. Derfor vil man ideelt set også skulle have sammenlignelige kontrolgrupper, der ikke udsættes for initiativet, for derved bedre kunne sandsynliggøre, at indsatsen har en effekt (eller evt. ikke har det).

De fire evalueringsprojekter – Naturfamilier, Naturklubber, ASFALT I og Tingbjerg – havde alle til formål at effektevaluere ved hjælp af før- og eftermåling, dvs. en undersøgelse af de observerede ændringer forårsaget af en intervention.. Det var således ambitionen at gennemføre en baselinemåling af deltagernes udgangspunkt forud for implementeringen af initiativerne. Og derpå gennemføre en eller flere opfølgende målinger efter en periode, hvor respondenterne havde deltaget i initiativerne. Der kan være forskelligt tidsspænd mellem før- og eftermålingerne. I nogle tilfælde fokuseres på umiddelbar korttidseffekt af en aktivitet fx før og efter et weekendophold, men i alle de fire evalueringsdesign var sigtet at vurdere effekter af forløb med flere aktivitetssamlinger over længere tid.

Stabilitet af initiativers indhold og form

Det er en grundlæggende forudsætning for at gennemføre en effektevaluering af et initiativ, der gennemføres over længere periode, at initiativet skal have stabilitet i indhold og form. De gange, hvor aktiviteter i initiativet gennemføres, må have en vis frekvens, og der må være

en ensartethed af initiativets aktiviteter fra aktivitetsgang til aktivitetsgang, og på tværs af de kontekster, hvor initiativet implementeres i. Derfor vil det være uhensigtsmæssigt at gennemføre en effektevaluering af et initiativ, der er under forsat udvikling mellem før- og eftermåling, fordi det kan være svært at vurdere, hvad årsagen er til de effekter, der eventuelt måles: Var det eksempelvis tidlige aktiviteter, som var effektfulde? Eller var det senere justeringer i aktiviteterne, der gjorde et udslag?

Naturfamilier, Naturklubber og ASFALT I - udvikling og evaluering af GAME, er eksempler på initiativer, hvor der er forsøgt gennemført en evaluering en fortløbende række af gange med aktiviteter eller samlinger som en del af et initiativ. Tidsrummet mellem hver gang med aktivitet eller samling varierer mellem de tre initiativer, men det kan også variere inden for selve initiativet. Fx var det i Naturfamilier forskelligt, hvor mange gange med aktiviteter, der var i hver Naturfamiliegruppe. Ligeledes var der heller ikke en ensartethed i antallet af aktivitetsgange i Naturklubberne. Endvidere var der stor forskel mellem den måde indholdet i aktivitetsgangene blev gennemført i de to Naturklubber. I den ene kontekst sammenlignede en frivillig dataindsamler deres lokale implementering af Naturklubber med at gå til spejder. I den anden kontekst blev Naturklubben karakteriseret som en oplevelsesklub. Samlet set havde Naturklubberne derfor ikke den nødvendige stabilitet til, at der kunne foretages en meningsfuld effektevaluering, som det ellers var ambitionen at gennemføre.

Behov for procesevaluering

I en effektevaluering skal initiativet have potentiale til at have en effekt på respondenterne. Respondenterne skal have deltaget i initiativets aktiviteter i et omfang, så det kan forventes, at de er blevet påvirket af det. Desuden må eftermålingen foretages, når det forventes, at effekten er indtruffet og kan registreres med den type af spørgsmål der stilles. Det kan fx være nogle validerede spørgsmål i spørgeskemaer, der kan anvendes til at måle stress, tro på egne evner, naturtilknytning osv. I et initiativ med gentagende aktiviteter kan deltagelsesgraden være en vigtig parameter for, hvorvidt en respondent kan forventes at være blevet påvirket af initiativet. Det et derfor helt essentielt, at der som led i en evaluering af et initiativ fortløbende registreres hvem der deltager de enkelte gange med aktiviteter, samt med hvilken kvalitet aktiviteten gennemføres..

Procesevaluering vil være en metode til at forstå, hvordan interventioner fungerer. Processevaluering har som mål at opnå viden om, i hvilken grad en intervention eller procedure leveres (dosis), og om det er efter hensigten (kvalitet), hvorvidt den er tilpasset, og hvem der deltager - alt sammen med øje for konteksten (Moore et al., 2015). Således har eksempelvis Naturklubberne løbende registreret hvem af børnene, der deltog de enkelte aktivitetsgange. Der vil i særlig udstrækning være behov at foretage en procesevaluering, hvis der forventes stor variation i aktiviteternes indhold og form. Hvis man hver gang laver præcis den samme aktivitet, så er der mindre behov for at beskrive afviklingen af de enkelte aktivitetsgange

Initiativer med fleksibel deltagelse

Det kræver en nøje monitorering af hvem der deltager i hvilke aktiviteter, og i hvilket omfang, hvis man ønsker at gennemføre en effektevaluering af initiativer med fleksibel deltagelse. ASFALT I er et eksempel på en evaluering af et initiativ med fleksibel deltagelse. GAME's gadeidrætsaktiviteter er kendetegnet ved at være gratis og åbne for alle, der ønsker at deltage, og da ASFALT I blev gennemført blev børnenes deltagelse ikke registreret, da det blev anset som en barriere for deltagelse. I praksis observerede forskerteamet fra SDCC, at det betød, at nogle børn kom ofte, nogle børn kom kun en gang i mellem og nogle børn kom kun en enkelt gang. Derudover blev det observeret, at nogle børn gik til og fra træningen i løbet af den tidsperioden, der var afsat til selve aktiviteten. Derfor kunne det være svært at fastholde børnene, så de kunne få information om evalueringsprojektet og – forhåbentlig – blive rekrutteret til spørgeskemaundersøgelsen (hvor børnene bl.a. skulle svare på spørgsmål om deltagelse).

"Jeg [synes det] var enormt frustrerende. Hvis jeg ikke havde børnene hele træningen, så var det endnu mere svært at rekruttere dem. ... Det var så fleksibelt, at der ikke var plads til det jeg havde brug for."
(Studentermedhjælper, ASFALT I)

Lige som i GAME karakteriseres aktiviteterne i Naturfamilier ved en høj grad af fleksibilitet. I Naturfamilier tilmelder familier sig en gruppe, når de har lyst. Ambassadørerne for gruppen eller eventuelt en af de tilmeldte familier arrangerer fortløbende Naturfamilier-arrangementer, som familierne i gruppen kan deltage i. Det tyder på, at interessen for at tilmelde sig i

grupperne er stor. Imidlertid kan der være en betydelig forskel mellem, hvor mange familier, der er tilmeldt en gruppe, og hvor mange der møder op til de enkelte arrangementer. Oftest tilmelder familierne sig ikke arrangementerne, men møder bare op. Erfaringen fra evalueringen af Naturfamilier er, at familier der er tilmeldt en gruppe, ikke deltager hver gang. Da der ikke foretages en systematisk registrering af de fremmødte, aktiviteterne og afviklingen (procesevaluering), så er det reelt ikke muligt at evaluere på effekterne af initiativet. Der blev dog udsendt skemaer til alle i grupperne efter afholdelse af et arrangement, se senere i afsnittet.

I GAME er der ingen tilmelding til træningsaktiviteterne, som foregår i GAME's zoner (fx et asfaltareal med basketballkurve osv.) i udsatte boligområder. Børnene i boligområdet kan blot dukke op og deltage i gadeidrætsaktiviteterne. De umiddelbare fordele ved denne grad af fleksibilitet er, at det kan være lettere at nedbryde barriere for deltagelse i GAME's aktiviteter, når man ikke først skal tilmelde sig. Fleksibiliteten i tilmeldingen til Naturfamiliers arrangementer er i overensstemmelse med Danmarks Naturfredningsforenings oplæg til familierne. Fleksibiliteten skal medvirke til, at det er let at deltage og ikke gøres afhængig af, at man forpligter sig til at komme hver gang eller betaler kontingent.

"Til de fleste arrangementer er der ingen tilmelding, så derfor ved man ikke på forhånd, hvor mange der kommer. Hvis der er tilmelding, så er det fordi ambassadørerne beder om, at man tilmelder sig, og det gør ambassadørerne meget sjældent. Og hele ideen med Naturfamilier er, at det skal være fleksibelt og, at man skal kunne møde op, hvis det passer. Så derfor er det lidt imod filosofien bag projektet at have tilmelding."
(Forsker, Naturfamilier)

I GAME's initiativ ved trænerne ikke umiddelbart på forhånd, hvilke børn der kommer til træningen. Erfaringer viser også eksempler på, at de deltagende børn kommer og går midt i træningen.

"Der hvor jeg var ude, var træningerne også en del af sådan en fritidsklub. Det betød også, at træningerne hurtigt kunne blive lidt 'frem og tilbage'. Du kunne godt være med i ti minutter, og så kunne du bare løbe ind i klubben."
(Studentermedhjælper, ASFALT I)

Fleksibiliteten giver den fordel, at ikke-etnisk danske familier, der ikke nødvendigvis er vant til en traditionel foreningskultur med tilmelding og regelmæssigt fremmøde, alligevel kan deltage.

Monitorering af hvem der deltager i hvilke aktiviteter og i hvilket omfang kan være ressourcekrævende eksempelvis for de frivillige. I evalueringer er det altid vigtigt at afveje behovet for information med den byrde man pålægger deltagerne i evalueringen. Fx blev det i ASFALT I besluttet at anvende et kort ugentligt SMS-spørgeskema, der blev sendt til barnets telefon eller til barnets forældres telefon. Dette har i andre undersøgelser vist sig at være en god metode, der ikke opleves unødigt belastende for respondenterne men måske det i forhold til den specifikke målgruppe i ASFALT I var en for stor byrde at lægge over på disse. I ASFALT I blev evalueringen af hvorvidt et barn havde deltaget i GAME's træninger gennemført ved, at der blev sendt et kort ugentligt SMS-spørgeskema til barnets telefon eller til barnets forældres telefon. Ansvaret for moniteringen blev hermed lagt over på deltagerne.

I Naturfamilier tilmeldte familier sig en lokale Naturfamiliegruppe, og efter hvert arrangement i gruppen fik alle tilmeldte familier tilsendt et spørgeskema ,som skulle besvares online. Formålet var at undersøge, hvorvidt familien deltog i arrangementet eller ej. Der blev ikke indsamlet data om deltagernes telefonnumre, og derfor blev spørgeskemaerne ikke sendt ud på SMS. Hvis der i Naturfamilier blev gennemført mange arrangementer, kunne det føre til en belastning for familierne, idet der potentielt ville blive sendt mange spørgeskemaer til dem, uanset om de havde deltaget i arrangementer eller ej.

Kontrolgrupper

Et kontrolleret design vil sige, at man sammenligner, dem, der har deltaget i initiativet med tilsvarende gruppe, som ikke har deltaget. Erfaringerne i Naturfamilier og ASFALT I peger på, at det kan være vanskeligt at definere en kontrolgruppe i evalueringen af initiativer, hvor det er uklart, hvem der rent faktisk deltager i initiativet. I Naturfamilier blev det forsøgt at rekruttere en kontrolgruppe bestående af andre børnefamilier, der

havde skrevet sig op til at modtage Danmarks Naturfredningsforenings digitale nyhedsbrev. For at komme i kontakt med denne gruppe, var man nødt til at skrive ud til alle medlemmer, fordi man ikke på forhånd vidste, om de var inden for målgruppen (børnefamilier) eller ej. Nogle medlemmer følte sig provokeret over, at de modtog invitationen, da de ikke var en børnefamilie.

I ASFALT I blev det overvejet at etablere en kontrolgruppe. Imidlertid blev det opgivet, netop fordi GAME's initiativ havde en høj grad af fleksibilitet i deltagelsen.

"Det blev mere og mere klart for os, at det ikke gav nogen mening at lave noget kontrolleret, fordi det var helt umuligt at skaffe en meningsfuld kontrolgruppe, fordi det er en frivilligbaseret indsats, så vi ved ikke hvem der kommer på forhånd. Dvs. vi kan ikke rekruttere en lignende gruppe, og vi kan ikke sige til dem, at de skal gå hjem igen og være kontrolgruppe i stedet for."
(Forskningsleder, ASFALT I)

SE BOKS 2 HERUNDER.

5.2 STRATEGIER TIL REKRUTTERING OG DATAINDSAMLING

Der er to overordnede faser, når det valgte evalueringsdesign skal gennemføres. For det første skal respondenterne rekrutteres, og dernæst består selve dataindsamlingen i at respondenterne svarer. I dette afsnit behandles erfaringerne med rekruttering og dataindsamlingen dog under ét, da de i praksis ofte er tæt forbundne og udføres af samme personer. I nogle tilfælde er rekruttering og dataindsamling endvidere integreret i indsatsen. Fx kan tilsagn om deltagelse i evalueringen være indarbejdet i en tilmelding til et initiativ eller dataindsamlingen kan finde sted som led i aktiviteterne og blive foretaget af initiativets frivillige.

Fælles for evalueringerne af ASFALT I, Naturklubber og Tingbjerg er, at kontakten til de potentielle respondenter blev etableret ved kontakt ansigt til ansigt. I Naturklubber og Tingbjerg blev kontakten i større eller mindre grad etableret i et samarbejde med lokale aktører.

BOKS 2

Overensstemmelse mellem evalueringsdesign og initiativ

- Før at en effektevaluering giver mening, så kræver det, at indsatsen med rimelighed kan siges at påvirke, det man ønsker at undersøge. I de fire evalueringer undersøges adfærd. For at indsatserne kan påvirke deltagernes adfærd, stiller det krav til indsatsens udformning (kvalitet) og dosis (det vil fx sige hvor ofte og hvor meget man deltager per gang).Et kontrolleret design, hvor eksempelvis børn der deltager i et initiativ, sammenlignes med børn, der ikke deltager, bør kun overvejes, hvis det er muligt at sikre en stabilitet i, hvem der deltager i den periode, hvor initiativet effektevalueres.

- Det er vigtigt at sondre mellem, om man vil måle korttidseffekt eller vedvarende betydning af initiativet for deltagerne, hvilket er afgjort af, hvad initiativet er sat i verden for at påvirke. Det er lettere at undersøge fx et weekendopholds umiddelbare betydning med måling før og efter, end hvis man ønsker at måle på, om et initiativ har varig betydning for deltagerne. Sidstnævnte stiller krav om, at man kan vurdere indsatsen i forhold til alle de øvrige faktorer, der påvirker børnene i løbet af en længere periode. Ideelt set bør børnene deltage kontinuert gennem et forløb, men nogle initiativer har fleksibel/uregelmæssig deltagelse af børnene, hvilket gør det svært at evaluere betydningen af initiativet. Uanset hvad, så kræver det, at indsatsen har en kvalitet og et omfang, som må forventes at påvirke deltagerne, og at det er muligt at følge op på individniveau, hvis man reelt skal kunne anvende svarene af en før- og efterundersøgelse med spørgeskemaer.

Efter aftale med lokale Playmakere (GAME-trænere) deltog forskerne i ASFALT I til GAME's træninger. I Naturklubber blev udvalgte børn inviteret af de boligsociale medarbejdere og lokale ressourcepersoner fra Red Barnet til at deltage i Naturklub-initiativet. En forudsætning for tilmeldingen var, at deres forældre gav samtykke til, at børnene måtte deltage i evalueringen. I Tingbjerg blev der anvendt en strategi, hvor rekruttering og dataindsamling foregik samtidigt; først i en husstandsbaseret tilgang, og dernæst i en arena- og eventbaseret tilgang, hvor dataindsamlerne mødte frem ved arrangementer for at rekruttere.

Evalueringen af Naturfamilier adskiller sig væsentlig fra de tre andre evalueringer ved, at kontakten til deltagerne foregik via email.

At skabe en relation til børnene

Rekrutteringsstrategien i ASFALT I omfattede, at forskerne indledningsvis skulle skabe en relation til børnene ved at deltage i GAME træninger, som en del af rekrutteringen. Strategien gav derudover mulighed for at rekruttere flere børn, da det ikke var de samme børn, der kom fra gang til gang. Ved at deltage i træningerne havde forskerne mulighed for at snakke lidt med børnene undervejs og fortælle om evalueringen under mere uformelle former. Med en styrket relation var forhåbningen, at børnene ville være mere motiverede til at hjælpe datasamleren, i første omgang ved at deltage i evalueringen.

"Vi var jo meget opmærksomme på at vi skulle ikke komme og bare være en en-eller-anden udefra-forsker. Vi skulle ligesom interagere med dem og være en del af feltet. Og det var jo også derfor vi skulle skabe denne relation over fire gange. Det synes jeg egentlig også, at jeg gjorde i den grad, at jeg følte mig virkelig velkommen. Jeg følte mig som en del af det, når jeg var derude, især med Playmakerne. Og de synes, det var sjovt, når jeg var med til at spille fodbold og sådan nogle ting. ... Jeg synes vi gjorde det rigtige. Men hvor den sådan lige knækker – fra udlevering af samtykke, med hjem til forældrene, og få forældrene til at skrive under – det ved jeg altså ikke."
(Specialestuderende, ASFALT I)

Efter hver GAME træning var der efter aftale med playmakerne afsat tid til at SDCC kunne fortælle de deltagende børn kort om evalueringen, og hvorfor deres deltagelse var vigtig. Derefter fik de børn, der ønskede at deltage, samtykkeerklæringer med hjem til deres forældre. Børnene fik at vide, at de kun kunne deltagelse, hvis deres forældre gav tilladelse til det ved at underskrive og returnere erklæringen. Imidlertid var denne strategi udfordret af initiativets fleksibilitet i deltagelsen, hvor børnene ikke var der hver gang.

"Det er svært at danne en relation til nogen, der er der én gang. Så forstår jeg godt, at man ikke føler, at man nødvendigvis har lyst til at hjælpe sådan en som mig. Og det var jo lidt det vores design byggede på."
(Studentermedhjælper, ASFALT I)

Nogle af forskerne foretog også observationer af GAME's aktiviteter samtidigt med, at de deltog i træningerne. Evalueringsaktiviteten kan have virket negativt ind på muligheden for, at forskerne kunne opbygge en stærk relation til børnene.

"Jeg var med i aktiviteterne hver gang. Det vil sige, at jeg observerede to aktiviteter sideløbende. Streetdance på den ene plads. Og lige ved siden af, der var sådan et lille boldbur hvor der kørte streetfodbold. Så jeg sprang lidt fra aktivitet til aktivitet. Det var ikke nødvendigvis positivt for relationen, tror jeg – til børnene i hvert fald – når jeg sprang lidt ud og ind."
(Specialestuderende, ASFALT I)

Rekrutteringen i ASFALT I var også udfordret af, at børnene ikke altid havde en interesse i at deltage i evalueringen. Nogle gad ikke bruge tid på det, og andre børn glemte eller mistede deres samtykkeerklæringer. Selv om en samtykkeerklæring kom med et barn hjem, var det ikke sikkert, at den kom op af barnets taske, hvilket er en generel problemtik i arbejdet med evaluering, der omfatter børn.

Samspil mellem evaluering og initiativ

Den måske største udfordring for evalueringen af Naturfamilier var, at evaluering og initiativ ikke i tilstrækkelig grad var tænkt sammen fra starten. Det var en udfordring og ressourcekrævende opgave at indsamle viden om, hvem der tilmeldte sig til hvilke Naturfamilier-grupper og deltog i arrangementerne. Hvis evaluering og initiativ havde været tænkt sammen fra starten, kunne det være med til at løse nogle af disse problemer.

"Faktisk tror jeg egentlig godt, at det kan lade sig gøre. Men jeg tror, at det kræver en helt anden... Jeg tror at det kræver, at det tænkes ind meget tidligt. Og det tænkes ind i fondsansøgningen, og det tænkes ind i midler. Fordi jeg tror, at hvis vi havde gjort det sådan hver gang, at nogen tilmeldte sig på hjemmesiden, så fik udsendt denne 'baselineundersøgelse', og så efter en periode automatisk – samme familie – fik tilsendt 'follow-up', så ville det måske godt kunne lade sig gøre. Så ville det ikke være ift. hvornår en naturgruppe startede, men ift. hvornår den enkelte familie blev engageret i projektet. Men det kræver utrolig mange ressourcer til at udvikle software, der kan gøre det automatisk. Fordi at sidde og administrere det, det er en kæmpe opgave."
(Forsker, Naturfamilier)

Evalueringen af Naturklubber er et eksempel på en evaluering, hvor tilmelding og rekruttering til deltagelse i evalueringen er tænkt sammen fra starten. Rekrutteringen foregik samtidig med at forældre tilmeldte deres børn til initiativet. Dataindsamlingen i Naturklubber adskiller sig blandt andet fra de tre andre evalueringsprojekter ved, at respondenterne blev taget ud af de aktiviteter, de var i gang med, for at besvare spørgeskemaet. Erfaringerne med at tage børnene ud af aktiviteterne var meget forskellige i de to kontekster, hvor Naturklubberne blev evalueret. I den ene kontekst havde den lokale frivillige dataindsamler en oplevelse af, at børnene havde det fint med det. At tage børnene ud af aktiviteterne for at lade dem besvare spørgeskemaet blev set som en strategi til at give børnene ro til at fokusere på spørgsmålene, da nogen af børnene havde "meget krudt bagi", som en frivillig dataindsamler udtrykte det. I den anden kontekst var børnene ikke indstillet på at sidde sammen med den lokale frivillige dataindsamler og besvare spørgeskemaerne. Én dataindsamler oplevede, at børnene havde glædet sig meget til at deltage i aktiviteterne og blev kede af ikke at kunne være med hele tiden. Den umiddelbare forskel på de to kontekster var, at gruppen, hvor det gik dårligt, bestod af flygtningebørn, der var i en mere utryg og anderledes livssituation, og at dataindsamleren dels på forhånd ikke havde en nær relation til børnene, og dels ikke indgik i selve Naturklubaktiviteterne.

Tekniske hjælpemidler

I Naturklubberne indsamlede man data ved brug af tabletcomputere. Det viste sig at være en udfordring i en af klubberne. Den tekniske løsning stillede krav til de frivillige dataindsamlere, som havde problemer med at håndtere i situationen. En anden erfaringer var, at det nøje bør overvejes, hvilke krav til en lokalitet, som brug af fx tabletcomputere stiller. De naturbaserede initiativer giver fx ikke nødvendigvis adgang til strøm eller mulighed for at sidde i læ for regn, vind eller stærkt sollys. Internetdækning er i nogle tilfælde en forudsætning for besvarelse, men der findes dog også løsninger, som muliggør besvarelse uden dækning, og en sådan blev benyttet i Naturklubbernes evaluering.

Hvis der er mange deltagere til et initiativ, som hver især skal afgive besvarelser, kan der være brug for flere tabletcomputere. I Naturklubber var det intentionen, at de børn, der selv havde smartphones, kunne anvende dem. Denne mulighed blev dog undladt. For det første var erfaringen, at mange børn faktisk havde brug for, at der var en voksen, der kunne assistere dem, når de besvarede spørgsmål, som de oplevede vanskelige. Derved kom begrænsningen ikke til at handle om antallet af elektroniske enheder men om antallet af voksne. For det andet, var brug af smartphones ikke i tråd med det naturbaserede initiativ, hvor smartphones i øvrigt var bandlyst i forbindelse med klubbernes aktiviteter. Sidstnævnte dilemma er et eksempel på misforhold mellem forskningsmetoder og initiativ. Se også ovenfor i afsnit 5.1.

Lokale dataindsamlere

Lokale dataindsamlere spillede en central rolle i Tingbjerg, hvor lokale unge frivillige (herefter, de frivillige dataindsamlere) stod for rekrutteringen og dataindsamlingen. I udgangspunktet blev der anvendt en husstandsbaseret tilgang, hvor de frivillige dataindsamlere stemte dørklokker. De frivillige dataindsamlere oplevede en øget velvillighed blandt potentielle respondenter for at deltage i evalueringen i de situationer, hvor beboere kunne genkende de frivillige dataindsamlere. Det så imidlertid ud til at være en ulempe, hvis en beboer og de frivillige dataindsamlere kendte hinanden for godt. Eksempelvis hvis en beboer og en frivillig boede i samme opgang. Derfor blev strategien justeret, så dataindsamlerne ikke skulle ringe på i den opgang, de selv boede i. Yderligere erfaringer fra Tingbjerg er fremlagt i afsnit 5.3. Der var dog også ulemper ved den proaktive opsøgning af respondenterne på deres adresse. Det kan være en unaturlig situation for

respondenterne, at man i sit eget hjem og til lokale dataindsamlere – måske endda kendte ansigter – bliver spurgt om abstrakte eller mere intime forhold, så som sundhed og socialt engagement.

I ASFALT I var lokale aktører vigtige i rekrutteringen. Trænerne til gadeidrætten (GAME's Playmakere), der var 16 år op opefter, havde en støttende rolle i forhold til forskerens arbejde med at sikre, at børn blev rekrutteret. Gadeidrætstræningerne blev organiseret af Playmakere, som kunne legitimere, at forskerne var til stede. Playmakerne havde både mulighed for at give en kort præsentation af forskerne og sikre, at der var tid og rum til, at forskerne kunne fortælle om evalueringen samt uddele samtykkeerklæringer. Forskerne havde ikke forud for aktiviteterne mødt de Playmakere, der stod for træningen. Derved påhvilede der hver forsker en opgave i at forberede Playmakerne på, at forskeren ville være til stede til en given træning. Forberedelsen blev fx gennemført ved, at forskeren ringede Playmakeren på dagen, før ankomsten til det sted, hvor gadeidrætstræningen foregik (GAME's zone i en by eller bydel).

I et pre-pilot studie til evalueringen af ASFALT I blev muligheden for, at Playmakerne skulle stå for rekrutteringen vurderet. Erfaringerne viste, at rekruttering ville være et for stort og ressourcekrævende ansvar for Playmakerne. Opgaven ville i for stort omfang forstyrre deres grundlæggende opgave med at gennemføre træningerne.

Playmakerne fik derfor en rolle, hvor de havde mulighed for at understøtte forskernes arbejde med at rekruttere. I rekrutteringsdesignet blev det anset som en vigtig understøttende rolle. Trænerne ville kunne støtte børnene i, at de blev efter træningen for at svare på spørgsmål til evalueringen. Generelt blev Playmakerne oplevet som meget hjælpsomme, men erfaringer viser også, at samspillet ikke altid forløb uden problemløst.

"Hvis jeg [som forsker] ikke havde børnene hele træningen, så var det endnu mere svært at rekruttere dem. Fordi så kunne det godt være, at der var nogle børn til at starte med. Men når vi så sad tilbage til sidst i træningen, var der måske kun fem. Og hvis der kun var fem tilbage til sidst, og det er halvdelen man rekrutterer. Det gjordet det enormt frustrerende. Jeg er jo ikke træner eller instruktør. Jeg kunne jo ikke sige »bliv her til træningen – jeg vil gerne have jer her de sidste frem minutter«. Og det synes jeg var svært at gøre noget ved."
(Studentermedhjælper, ASFALT I)

"Jeg prøvede at holde mig meget i baggrunden. Det var jo Playmakerne, der skulle være i centrum. Og så havde jeg aftalt med Playmakerne, at jeg efter aktiviteterne gerne lige ville fortælle om den her undersøgelse vi skulle lave, og uddele de her samtykker. Så det gjorde jeg – over de første to gange, der fik jeg tid i slutningen af aktiviteten. Den ene gang havde de så glemt, at jeg skulle sige noget. Så der havde de fået nogle af børnene til at smutte. Men jeg prøvede så lige at samle dem alle sammen igen."
(Specialestuderende, ASFALT I)

I interviewene kom det frem, at Playmakernes alder og erfaring som træner kan spille ind på muligheden for i godt samarbejde mellem forskeren og Playmaker og dermed muligheden for bedre at kunne rekruttere respondenter. Yngre Playmakere og Playmakere med mindre erfaring i at organisere aktiviteter med børn var umiddelbart i mindre grad i stand til at skabe et rum og legitimitet af forskerens arbejde. En bedre forudgående dialog mellem Playmaker og forsker kunne eventuelt have styrket samarbejdet med de mindre erfarende Playmakere.

I Naturfamilier blev arrangementer organiseret af lokale frivillige ambassadører. I modsætning til Playmakernes rolle i ASFALT I, havde ambassadørerne ikke en eksplicit understøttende rolle for den spørgeskemabaserede dataindsamling, der foregik online.

"Jeg ved ikke om ambassadørerne ville have kunnet synes, at det var deres opgave. Det var ret svære at få dem til at løfte opgaven i forvejen. ... Alle blev egentlig gjort opmærksomme på det – når de tilmelder sig naturfamilier på hjemmesiden, at der bliver foretaget forskning, og at vi rigtig meget håbede på, at de ville bidrage til det undervejs. Men vi kan ikke med sikkerhed vide om de har set det; om de er opmærksomme på det. Der er blevet gjort opmærksom på det, men ambassadørerne er ikke ligesom blevet pålagt at sige det, når folk kommer til

Naturfamilier arrangementer, at der efterfølgende bliver udsendt et spørgeskema."
(Forsker, Naturfamilier)

I Naturklubber stod lokale frivillige for dataindsamlingen. I den ene kontekst, hvor Naturklubber blev implementeret, blev dataindsamlingen gennemført af lokale frivillige, der i forvejen havde et kendskab til hvert enkelt barn. De havde således forudsætninger for at vide, hvilke børn der eventuelt ville skulle have hjælp til deres besvarelse af spørgeskemaet. Fordelen ved at have lokale og kendte unge/voksne til at stå for rekruttering og dataindsamling er bl.a., at relationen til børnene allerede er etableret

"Vi have rigtig gode erfaringer med, at det var nogle frivillige, der kendte børnene. ... Man vidste om det var en, der var meget urolig og skulle have et ekstra bolsje. Men vidste lidt mere, hvordan man skulle forklare tingene. Selv om jeg ikke havde været i Naturklubben i vildt lang tid, så havde jeg en god fornemmelse for hvilke børn, hvor det måske ville blive lidt svært, og for hvilke børn, hvor jeg nærmest bare vidste, at jeg bare kunne [lade dem komme] derudaf."
(Frivillig klubleder, Naturklubber)

I den anden Naturklub ønskede initiativets frivillige ikke at stå for dataindsamlingen, da de mente, at det ikke var deres opgave. Interviewene afdækker ikke direkte hvad de så som deres opgave, men det tydeliggøres at de var dedikerede til arbejdet med aktiviteterne med børnene. Derfor var det en lokal frivillig aktør, der havde initieret opstarten af Naturklubben, der stod for dataindsamlingen.

SE BOKS 3 SIDE 34.

5.3 DATAINDSAMLERNES MOTIVATION

Motivation for at deltage og bidrage er central, uanset hvilken rolle de forskellige aktører har i rekrutterings- og dataindsamlingsprocessen eller som helhed i forhold til evalueringen:

- Børnene skal helst være motiverede for at deltage (respondenterne).
- Forældrene skal være motiverede for at lade deres børn deltage.
- Dataindsamlere, der møder respondenterne, skal være motiveret for at sikre, at potentielle respondenter bliver rekrutteret og være motiveret for at støtte respondenterne i deres besvarelse af et spørgeskema (fx forskerne, lokale aktører eller forældrene).
- Lokale aktører omkring evalueringen skal være motiveret for at støtte op om, at evalueringen gennemføres.

Erfaringer fra de fire evalueringsprojekter peger på forskellige motivationsfremmende forhold. I eksempelvis ASFALT I kunne de børn, der besvarede før og eftermåling samt besvarede en stor del af de ugentlige SMS-spørgeskemaer (om deltagelse) være med i lodtrækningen om en iPad mini. Dvs. et ydre motiverede forhold, som umiddelbart styrkede børnenes lyst til at deltage i evalueringen. Erfaringerne pegede dog også på, at den indre motivation ikke nødvendigvis var særlig høj, hvilket eksempelvis kan påvirke, hvor omhyggelige børnene er med deres besvarelse af spørgsmålene. SE BOKS 4 SIDE 35 OM MOTIVATIONSTEORIEN, SELVBESTEMMELSESTEORIEN.

I dette afsnit bliver fokus dog særligt på dataindsamlerne og forudsætningerne for deres motivation for at gennemføre deres opgave med at rekruttere og samle data ind fra et stort antal børn. Interview med aktørerne i de fire indsatser viser, at det er vigtigt aktivt at understøtte dataindsamlernes motivation for opgaven. Det gælder uanset, om dataindsamlerne er forskere eller en af de frivillige knyttet til indsatsen. Forskeren vil typisk – men ikke altid – have god indsigt i og forståelse for processen, hvorfor den gennemføres, og hvorfor spørgeskemaerne har et givent format. Den frivillige vil derimod ofte ikke have sådan en indsigt. Der kan opstå oplevelsen af, at andre (evaluatoren) har udtænkt evalue-

BOKS 3

Strategier til rekruttering og dataindsamling

- Det kan være krævende at indhente informeret samtykke fra forældre eller værge. Formuleringer og sprog kan være en barriere, og man bør derfor være omhyggelig med formuleringer samt overveje uddybende forklaringer samt eventuelle sprogversioneringer af samtykket.

- Initiativ og evaluering bør tænkes sammen fra begyndelsen af processen, evt. allerede fra fondsansøgningen. Det kan fx omfatte, at tilmelding – hvis det er en forudsætning for deltagelse – også samtidig betyder tilsagn om og samtykke til deltagelse i evalueringen. Det kan eventuelt understøttes af en teknisk løsning, der tager hånd om både tilmelding og samtykke.

- Det at opbygge en relation mellem forsker/dataindsamlere og potentielle respondenter kan være en strategi til at fremme rekrutteringen. Lokale dataindsamlere, der i et større eller mindre omfang er kendte for de potentielle respondenter, kan i nogle tilfælde lette rekrutteringen. Endelig kan der være både fordele og ulemper ved at lade de frivillige stå for både initiativ, rekruttering og/eller dataindsamling. De frivillige kan give evalueringen legitimitet, hvis de har en god relation til de potentielle respondenter. Men opgaven med rekruttering og/eller dataindsamling harmonerer ikke nødvendigvis med deres forståelse af opgaven som frivillig på et initiativ. Det kan forstyrre deres primære opgave med at få selve aktiviteterne afviklet. Det kan især være en udfordring ift. startskema (baselinemåling), hvor det endnu kan være usikkert, hvem deltagerne er, og hvor samværskulturen ikke har taget form endnu. Der kan også være spørgsmål, som omhandler de frivilliges måde at afvikle aktiviteterne på. Det kan være ubehageligt for de frivillige at stille sådanne spørgsmål, ligesom respondenternes svar kan blive påvirket af deres relation til den frivillige – ikke mindst når der er tale om børnerespondenter.

- Det er en vigtig overvejelse, om evalueringsdesignet kan understøtte, at respondenterne (fx børn) oplever det som ok at bruge tid på at besvare et spørgeskema – fx under eller i forlængelse af initiativaktiviteter? Her spiller det ind, at spørgeskemaet er tilpasset alder og formåen [1]. Oplevelse af, at deltagelsen er meningsfuld, kan også fremmes ved at stille i udsigt, at respondenterne får indsigt i resultaterne, samt at de evt. anvendes til at forbedre aktiviteterne.

- Brugen af tekniske løsninger til dataindsamling kræver nøje overvejelse af fordele, ulemper og udfordringer. Hvordan sikres det eksempelvis, at de frivillige har de nødvendige tekniske færdigheder, hvis de indgår som dataindsamlere? Hvis fx tabletcomputere indgår i dataindsamlingen, så kan sol og regn være udfordring, og det skal overvejes om, der er steder at søge i ly – er det eksempelvis muligt at gå indendørs? En overvejelse kan være, om det kan lade sig gøre, at deltagerne bruger deres egen smartphones til besvarelse af spørgeskemaer. Her spiller det ind, om man kan forvente, at børnene har smartphones, og om det harmonerer med initiativets værdisæt at forvente det. Det kræver endvidere, at børnene medbringer dem.

- Muligheder og begrænsninger ved den kontekst, som potentielle respondenter rekrutteres i og data indsamles i bør analyseres for forhånd. Det kan ske i forbindelse med aktiviteterne i et initiativ, men det kan også ske i en kontekst, der er afkoblet fra initiativet fx skole, klub, eget hjem osv. Der kan muligvis være fordele ved, at besvarelsen af et spørgeskema sker uden at børn forstyrres af den aktivitet, som de formentlig hellere vil være en del af. Hvis forældrene indgår i besvarelsen, så er det heller ikke nødvendigvis muligt at gennemføre dataindsamlingen under aktiviteten.

[1] Som tidligere nævnt er selve udformningen af spørgeskemaet ikke nærmere behandlet i denne evaluering.

ringen uden at inddrage indsamlerens viden om børnenes konkrete virkelighed, eller om hvordan indsamlingsmåden påvirker den primære aktivitet i indsatsen. Nogle spørgsmål kan eksempelvis være meget svære eller ubehagelige for dataindsamleren at stille til børnene, som det var tilfældet i evalueringen af Naturklubber.

Interviewene peger bl.a. på, at manglende indflydelse på processen, følelsen af ikke at være en del af evalueringsprojektet samt følelsen af ikke at være klædt på til at gennemføre rekrutteringen eller dataindsamlingen kan virke demotiverende. Sådanne aspekter flugter ganske godt med Selvbestemmelsesteorien (SE BOKSEN OM SELVBESTEMMELSESTEORIEN).

Ingen af erfaringerne fra de fire evalueringsprojekter peger på, at manglende motivation eller at balancen mellem indre og ydre motivation, er eneste faktor ift. succes af rekruttering- og/eller dataindsamlingsprocesserne. Ikke desto mindre peger erfaringerne på en række forhold, der i særdeleshed kan have haft en indflydelse på de frivillige dataindsamleres og forskernes, fx relationen mellem dataindsamlere og frivillige der står for indsatsens aktiviteter, dataindsamlernes forståelse for spørgsmål og ejerskab for evalueringen som helhed. Nedenfor er nogle af erfaringerne samlet under overskrifterne for de tre grundlæggende psykologisk behov, der fremgår af boksen. SE BOKS 4 HERUNDER.

BOKS 4

Selvbestemmelsesteorien

Motivation er et begreb for den eller de årsager til, hvorfor mennesker handler som de gør. Det er modsætning til *demotivation*, der vil sige passivitet og modvilje til at gøre noget i en bestemt sammenhæng, på grund af manglende interesse eller engagement. Grundlæggende kan motivation enten komme fra forhold, der ligger uden for en selv, fx belønninger eller krav (ydre motivation), eller fra én selv, dvs. at man gør det man gør, fordi man ikke man lade være – det føles godt (indre motivation) (Ryan & Deci, 2000b).

Selvbestemmelsesteorien ("Self determination Theory") af psykologerne Richard M. Ryan og Edward L. Deci, beskriver, at mennesker har mindst tre grundlæggende behov, nemlig behovene for autonomi, kompetence og tilhørsforhold til andre (Ryan & Deci, 2000a). Hver for sig, og samlet, er der en sammenhæng mellem opfyldelsen af disse basale psykologiske behov og menneskers indre motivation. En lang række af studier har vist, at opfyldelse af disse basale psykologiske behov indvirker positivt på produktivitet og kvalitet i udførslen af ens arbejde (Ryan & Deci, 2017).

Selvbestemmelsesteorien beskriver, at mennesker har en grundlæggende trang til at udvikle sig, hvilket er forbundet med at trives. Denne trang kan understøttes ved opfyldelsen af hver enkelt af de tre fundamentale psykologiske behov.[1]

Tilhørsforhold. At føle sig forbundet til andre og at have en fornemmelse af relationer til andre mennesker.

Kompetence. At opleve sig som dygtig og besidde kapacitet til at udrette noget, dvs. følelsen af, at være virksom i interaktionen med det sociale miljø og at opleve muligheder for at udøve og udtrykke ens kapaciteter.

Autonomi. Oplevelsen af frihed til følge egne interesser, dvs. at være den opfattede oprindelse af ens egne adfærd.

1 Deci & Ryan (2002) uddybet i Bølling (2018).

Tilhørsforhold til andre

Tilhørsforhold i form af relation mellem (potentielle) respondenter og de frivillige dataindsamlere/forskere er et grundlæggende forhold, der på forskelligvis har været væsentligt i den praktiske gennemførsel af rekruttering og dataindsamling i de fire evalueringsprojekter. I evalueringen af ASFALT I, Naturklubber, og Tingbjerg var forventningen, at succesfuld rekruttering og/eller dataindsamling hovedsageligt kunne fremmes gennem stærke og positive relationer mellem forskere/de frivillige dataindsamlere og deltagere i initiativerne.

I ASFALT I og Tingbjerg blev mødet mellem forskerne/de frivillige dataindsamlere og de potentielle respondenter oplevet som positivt. I ASFALT I var der imidlertid ikke altid de bedste rammebetingelser for at opbygge relationer, fx fordi træningen i GAME havde en fleksibel deltagelse (se også afsnit 5.1). I Tingbjerg var der altid en forsker til stede på et kontor i lokalområdet, som de frivillige dataindsamlere kunne søge hjælp hos. Det skulle samtidig støtte indsamlernes oplevelse af at være en del af et fællesskab omkring evalueringsarbejdet for dermed at fremme arbejdsglæde og motivation. Samtidig oplevede de frivillige dataindsamlere, at nogle borgere kunne være afvisende. I mødet med dataindsamlerne kunne nogle borgere udtrykte modvilje mod at deltage. Selv om rekrutteringsstrategien var designet til at modvirke situationer med afvisninger, ved at de frivillige dataindsamlere netop kom fra samme boligområde som de potentielle borgere, så virkede afvisninger demotiverende på de dataindsamlerne [1].

"Det var meget og hårdt arbejde for de frivillige. De var blevet forberedt på situationer, men ikke at der ville komme så mange afslag. Vi fandt hurtigt ud af, at [de frivillige unge] syntes, at det var meget hårdt arbejde. Vi havde i vores uddannelse af dem lavet sådan nogle rollespil, hvor man bl.a. fik nogle spørgsmål til, hvad gør du, hvis der er en eller anden, der åbner døren og siger: »Jeg giver fandeme ikke snakke med dig«. Altså den type spørgsmål hvor man prøvede at stille 'worst case scenario' op overfor dem. Så vi havde prøvet at forberede dem på nogle af de situationer, de kunne komme til at stå i. Men vi kunne måske godt have fortalt, at der ville komme flere afslag. Og jeg tror at de 'worst case scenarios', som vi havde stillet op, måske ikke var så grelle som nogle af de afslag, som de oplevede. De kom ud for, at der var nogen der kommenterede på deres etniske baggrund, og sådan nogle ting. ... Så ud over at de var rigtige flittige, så tror jeg, at de synes, at det var rigtig meget arbejde, de skulle lave, og det var også noget hårdt arbejde, fordi det kunne god være demotiverende det her med at få at vide, at folk ikke ville lukke op, at få afslag, og også nogle gange hårde kommentarer. Men der var også nogen af dem, der havde rigtig positive oplevelser. De kom tilbage og fortalte, »Det var faktisk rigtig sjovt at snakke med ham her, jeg har set mange gange, men ikke mødt før."
(Forsker, Tingbjerg)

Kompetence

Erfaringerne fra Naturklubber og Tingbjerg peger på, at det er vigtigt at inddrage de frivillige dataindsamlere i rekrutterings- og dataindsamlingsprocessen. Inddragelse kan ske på forskelligvis fx at blive lyttet til og spurgt til råds om den kontekst, der indsamles i. Eller det kan være inddragelse i valg og design af spørgsmål i en spørgeskemaundersøgelse. Sådanne eksempler på inddragelse vil styrke frivillige- og dataindsamlernes oplevelse af at kunne mestre deres rolle i rekrutterings- og/eller dataindsamlingsprocessen på kompetent vis.

Oplevelsen af kompetence styrkes af en tilstrækkelig forståelse for evalueringen som helhed og deres egen rolle i særdeleshed. Det vil øge mulighederne for, at de vil kunne formidle information om evalueringen til respondenter (og evt. respondenternes forældre), herunder også de udfordrende situationer, som de sandsynligvis vil kunne komme ud for i deres arbejde.

Citatet oven for er fra en forsker på evalueringen af Tingbjerg. Det tydeliggør ikke blot, hvordan potentielle respondenters afvisninger kan udfordre følelsen af tilhørsforhold. Det tydeliggør også, at de frivillige dataind-

[1] For yderligere uddybning af erfaringer med rekrutterings- og datasamlingsstrategien i Tingbjerg, se Heneberg & Torsbakke (2017).

samleres oplevelse af at være kompetent til opgaven kan blive udfordret på trods af, at de var blevet forberedt. I Tingbjerg var dataindsamlerne blevet forberedt gennem rollespil, men i praksis lykkedes det ikke altid at løfte opgaven. Et andet aspekt af forberedelsen af dataindsamlerne er at definere ansvarsområdet tydeligt. Det vil eksempelvis være meget lettere for en dataindsamler at spørge om hjælp uden at føle sig inkompetent, hvis indsamleren hurtigt kan identificere, når en problemstilling ligger uden for ansvarsområdet.

I Tingbjerg blev lokale unge fra den boligsociale helhedsplan oplært i rekrutterings- og dataindsamlingsmetoder. Som bevis på deres deltagelse i oplæringen fik de hver især et certifikat. Det blev på den ene side vurderet som værende et stærkt ydre motiverende forhold, fordi de unge ville kunne anvende certifikatet i forbindelse med jobsøgning mv. Men det styrkede på den anden side også de unges oplevelse af kompetence og dermed forudsætninger for at have en lyst og glæde i løsningen af den opgave de fik, dvs. styrkelse af deres indre motivation.

Et andet ydre motiverende forhold var, at de frivillige dataindsamlere gav udtryk for, at arbejdet med rekruttering og dataindsamling var meningsfuldt, fordi det var noget, der skulle bruges til noget i lokalområdet.

""[Dataindsamlerne] udførte et arbejde, der skulle udføres, hvoraf nogle af dem tidligere havde udtrykt irritation over, at når de var med i projekter, så var det sådan nogle pseudoprojekter. Så hvis de lavede noget, så var det et projekt for projektets skyld. ... Så de var jo glade for, at det her rent faktisk skulle bruges til noget og ikke bare var noget, de gik hjem og viste til deres forældre, men det havde en værdi for nogen."
(Forsker, Tingbjerg)

I Naturklubberne havde de frivillige dataindsamlere til opgave at etablere en situation, hvor børnene fik rum til at svare på spørgeskemaerne og understøtte børnene i at forstå spørgsmålene og svare på dem. De frivillige klubledere i Naturklubberne havde en ansvarsfølelse over for de deltagende børn. I den ene kontekst var de frivillige klubledere også dataindsamlere. På trods af at de frivillige dataindsamlere ikke formelt stod med selve ansvaret for evalueringsdesignet, så havde de følelsen af reelt at stå til ansvar for indhold og design i deres møde med børn og forældre. Det var ikke hensigten med evalueringsdesignet, at de frivillige skulle føle dette ansvar, som desværre udfordrede følelsen af at kunne gennemføre deres opgave på kompetent vis. Dataindsamlerne havde i udgangspunktet en stærk ydre motivation for dataindsamlingen. De følte sig forpligtede til at varetage den omhyggeligt.

"Jeg var først mere kritisk over det bagefter. Fordi jeg jo lidt følte, at jeg jo nu havde fået den opgave, og den ville jeg jo selvfølgelig gerne hjælpe med. ... Jeg prøvede at være meget pædagogisk. Og ved nogle af de spørgsmål, som jeg synes var lidt ubehagelige at stille, prøvede jeg at forklare på en anden måde, eller gøre det sådan lidt bredere forståeligt."
(Frivillig klubleder, Naturklubber)

Som citatet oven for understreger, så blev de frivillige også frustrerede over, at de ikke kunne stå inde for spørgsmålene. I den anden af de to kontekster havde den frivillige også en stor ydre motivation men giver samtidig udtryk for, at det ikke fungerede, når børnene skulle tages ud af aktiviteten for at gennemføre besvarelserne.

"Det har jo selvfølgelig ødelagt mit arbejde. Jeg gik jo til opgaven med... Jeg må nok indrømme, at jeg ikke var så begejstret for de spørgsmål, og jeg var ikke så begejstret for, hvor nemt gennemførligt det var. Jeg havde nok en forestilling om, at det ville blive svært. Jeg plejer ikke at være sådan en som giver let op. Jeg blev simpelthen så påvirket af det."
(Frivillig, Naturklubber)

"Vi skal jo leve op til de krav som de, der har givet penge til projektet, stiller. De vil jo have facts om, hvad børnene oplever og får ud af det. Så er vi jo nødt til... Det hele hænger jo sammen. Det var det, vi opponerede lidt i mod, da vi afprøvede det på egen krop."
(Frivillig, Naturklubber)

De frivillige dataindsamlere i Naturklubber udtrykte, at en inddragelse af dem tidligere i processen ville have givet dem en større forståelse for de enkelte spørgsmål og dataindsamlingsprocessen. Derved ville de have haft en bedre mulighed for at imødekomme forældres, og ikke mindst deres egen, skepsis.

"Måske faktisk lidt mere introduktion til hvad [Red Barnet] faktiske skulle bruge [evalueringen] til. Hvad er det helt centrale, de skal have ud af at gøre det her? Det ville nok gøre sådan, at jeg ville have lidt nemmere ved det – umiddelbart. Så det ikke bare bliver endnu en evaluering og noget administrativt, som jeg kun er meget lidt inde over. Der vil jeg egentlig gerne [kende] baggrunden for det, andet end, at »Vi vil gerne lave flere Naturklubber – derfor vil vi gerne høre, hvad der er godt og skidt.« ... Jeg ville bare være bedre i stand til at forklare børnene det – også hvis der var et lidt mærkeligt spørgsmål – »Hvorfor vi spørger om sådan nogle ting?«. Det ville jeg føle mig bedre klædt på til."
(Frivillig, Naturklubber)

I ASFALT I var forskerne, som tidligere beskrevet specialestuderende, der for nogens vedkommende havde planer om at skrive specialeprojekt på baggrund af de indsamlede data. De havde derfor en stor interesse i at sikre både effektiv rekruttering og en i en høj svarprocent. I flere tilfælde fik forskerne undervejs i forløbet information om, hvor mange børn, der havde sendt en udfyldt samtykkeerklæring tilbage til forskningslederen, og hvor mange der svarede på før-målinger samt de korte ugentlige SMS-spørgeskemaer. En lav svarprocent i disse dele af ASFALT I[2] påvirkede forskernes oplevelse af egen indsats.

"Min motivation dalede jo lidt, i form af at vi kunne følge med i hvor få, der egentlig gav de her samtykker. Jeg forhørte mig ugentligt, eller hver anden dag – tror jeg – om hvordan det nu stod til med den dataindsamling. Det var meget få samtykker vi fik ind. Så for mig faldt [motivationen] lidt i og med det var jo et dataset, som jeg godt kunne tænke mig at bruge og arbejde med i mit speciale. Men samtidig lavede jeg nogle observationer derude. Så min motivation for det, og min relation til dem den blev bedre."
(Specialestuderende, ASFALT I)

"Det var svært at rekruttere dem. Jeg synes ikke, det var en nem opgave, selvom resultatet [med rekrutteringen] viste, at det gik ok. Så kan jeg også huske, da forskningslederen fortalte mig, hvor mange der svarede. Så tænkte jeg, »Ok. Hvor godt gik det så lige?« En ting er at få samtykkeerklæringerne; det er en stor del af vejen. Men hvis de så heller ikke svarer på tingene, så er det måske sådan lidt... Jeg tænkte da, »Det er da en lidt flad fornemmelse«. Man brugte meget energi på at være derude, fordi man rigtig gerne ville finde ud af, hvad det gjorde for dem."
(Studentermedhjælper, ASFALT I)

Oplevelsen af ringe succes med rekrutteringen i ASFALT I førte til, at forskerne ændrede rekrutteringsstrategi. Der blev gået væk fra at give kollektive invitationer, til mere at tage fat i det enkelte barn og forklare vigtigheden af, at de ville deltage i evalueringen. Selvom rekrutteringen gik trægt i initiativet, så var der også positive oplevelser. En forsker beretter således om, at de børn, der fik en samtykkeerklæring med hjem og kom tilbage med den udfyldt, var meget stolte. Det er oplevelser, der kan have en positiv betydning for forskernes motivation for og oplevelse af kunne løfte rekrutteringsopgaven.

Autonomi og medbestemmelse

Det kan understøtte dataindsamlernes engagement, hvis de inddrages i formulering af spørgsmål eller den samledes evalueringsstrategi. I Tingbjerg havde de frivillige dataindsamlere eksempelvis en delvis medbestemmelse over udformningen af spørgeguiden, hvilket blev oplevet som noget positivt. Men da der i Tingbjerg blev taget udgangspunkt i validerede instrumenter og spørgsmål, så fremhæver forskerne bag Tingbjerg-evalueringen omvendt, at de lokale unges inddragelse i udformning af spørgsmål har medført problemer med det endelige spørgeskemas eksterne gyldighed. Dilemmaet er at gennemføre en evaluering, der på den ene side tager højde for lokale forhold og sikrer medejerskab blandt de lokale aktører i dataindsamlingen, og på den anden side sikrer, at resultaterne kan generaliseres.

[2] Ni børn havde tilmeldt sig efter forsøg på rekrutteringi løbet af 49 træningsgange over to måneder hos GAME. Det betød at evalueringen baseret på individbaserede spørgeskemamålinger blev afsluttet, da det ikke var muligt at gennemføre med en høj nok svarprocent til, at man ville kunne drage en valid konklusion.

"[Der går] selvfølgelig lidt af validiteten, men omvendt føler vi, at der bliver lagt lidt til på nogle af de principper, vi arbejder med, som eksempelvis ejerskab. [De frivillige unge dataindsamlere] føler lige pludselig, »Hov. Vi ændrer faktisk de ting, vi kommer med konstruktiv kritik på.« Og derfor skulle det gerne øge motivationen for at engagere sig noget mere i arbejdet."
(Forsker, Tingbjerg)

Medbestemmelse blev også anvendt som en strategi til at fastholde de frivillige dataindsamlere. Når deres motivation med dataindsamlingen dalede – fx oplevelsen af det hårde arbejde i den husstandsbaserede tilgang og situationer, hvor de blev afvist – blev de inddraget for at justere på deres muligheder for at indsamle data på andre måder, der passede bedre til dem.

"Vi havde selvfølgelig rigtig meget fokus på nogle af de udfordrende ting for at se, om vi kunne tilpasse dem løbende. Hvad gør vi, når der er en, der undervejs siger, »Nu kan jeg ikke overskue det mere. Nu vil jeg egentlig gerne stoppe med at være dataindsamler.« Så snakkede vi så om, »Hvad skal der til for, at du kan fortsætte med at være dataindsamler?« Og det var så der, vi gik væk fra udelukkende at have en husstandsbaseret tilgang til også at åbne op for nogle andre tilgange, hvor man så kunne få flere besvarelser på en gang."
(Forsker, Tingbjerg)

En af de konkrete og største ændringer af dataindsamlingen i Tingbjerg var at ændre strategi fra en husstand-baseret tilgang, hvor der blev stemt dørklokker, til en arena- og eventbaseret tilgang. I den arena-baserede tilgang blev eksisterende aktiviteter i lokalområdet anvendt som udgangspunkt for rekrutteringen og dataindsamlingen. I den eventbaserede tilgang skabte forskerne selv en mulighed for at møde borgerne, fx en bod til et loppemarked. Begge tilgange har ifølge forskerne den ulempe, at de udfordrer generaliserbarheden af resultaterne. Der vil være beboere, der ikke møder op i kirken eller på biblioteket, og som man derfor ikke kan rekruttere.

Blandt de frivillige dataindsamlere blev særligt den arenabaserede tilgang oplevet som meget positiv. Forklaringen skal dels findes i, at de frivillige dataindsamlere i et vist omfang havde indflydelse på, hvilke arenaer de ønskede at samle data i. Dels betød fremmødet, fx i den lokale kirke eller til et beboerarrangement, at der var en stærk legitimitet og troværdighed forbundet med deres tilstedeværelse og rolle som beboerforskere. De centrale aktører i en given arena præsenterede de frivillige dataindsamlere og deres opdrag. SE BOKS 5 HERUNDER.

BOKS 5

Dataindsamlerens motivation

- Det er vigtigt for evalueringens gennemførelse, at de frivillige samt forskere har en høj indre motivation for deres opgave med rekruttering og/eller dataindsamling. Der vil være stor variation mellem forskellige initiativers virkeligheder, så det kræver en tilpasning til den specifikke kontekst, hvis man skal sikre, at de frivillige dataindsamlere og forskere får rammer, så de bedst muligt kan skabe og/eller fastholde en positiv relation til (potentielle) respondenter.

- Inddragelse og eventuelt medbestemmelse i fx formulering af spørgsmål samt overordnet eller lokal strategi for rekruttering og dataindsamling kan understøtte dataindsamlernes motivation og engagement. Man skal dog iagttage, at lokal tilpasning af proces (og spørgsmål) kan påvirke sammenligneligheden på tværs af en indsats. Desuden vil man ikke kunne ændre på validerede måleinstrumenter uden at kompromittere gyldigheden af resultaterne.

- Tydelige retningslinjer og forventninger kan afgrænse de frivillige dataindsamleres ansvarsområde, så de i højere grad får en oplevelse af kompetence til at løse opgaven.

5.4 FORUDSÆTNING FOR DELTAGELSE I EVALUERING

Karakteren af initiativerne og de anvendte strategier til rekruttering og dataindsamling, som erfaringsopsamlingen baserer sig på, tydeliggøre en række forhold, der på forskellig vis udfordrer evalueringsprojekter. I dette afsnit samler vi op på nogle af de centrale pointer, der knytter sig til det, at der skal rekrutteres børn herunder bl.a. forældrenes rolle i forbindelse med evalueringen samt det forhold, at nogle af evalueringerne finder sted i udsatte boligområder.

Målgruppens forudsætninger

Ved spørgeskemaundersøgelser kan muligheden for at få indsigt i børns oplevelser og perspektiver enten gå gennem voksne (fx omsorgs- eller pædagogisk personale med indgående kendskab til barnet, eller barnets forældre/værge) eller benytte en strategi, hvor børnene svarer selv. Børnenes alder kan være afgørende for valget af metode. Et nærliggende eksempel er anvendelsen af instrumentet *Strength and Difficulties Questionnaire* (SDQ) (Goodman, 2001; Niclasen et al., 2012), der ud fra børnenes alder findes i en version til forældre, en til det pædagogisk personale, samt en, hvor børn svarer for sig selv.

Børn har forskellige forudsætninger for at deltage. Der kan være stor forskel på børns sociale og psykiske udvikling, og hvorvidt de er i stand til at besvare standardiserede og evt. prævaliderede spørgeskemaer som SDQ. Betydningen af social og psykisk udvikling står måske endda tydeligere frem ved børn i udsatte familier. Det er i hvert fald erfaringen fra evalueringen af Naturklubber, hvor de frivillige og lokale aktører, der bistod med dataindsamlingen, oplevede, at de formodede alderssvarende spørgsmål ikke harmonerede med de deltagende børns evne til at besvare spørgsmålene. Denne erfaring peger på, at det nøje må overvejes, hvorvidt standardiserede spørgeskemaer, og evt. specifikke standardiserede spørgsmål harmonerer med målgruppens forudsætninger for at forstå spørgsmålene og svare meningsfuldt. Selv om evalueringen i Tingbjerg udelukkende var målrettet beboere på 18 år eller derover, står Tingbjerg som et eksempel på, hvordan en overensstemmelse mellem standardiserede spørgsmål og deltagerens forudsætninger kan sikres. Som tidligere beskrevet, medvirkede de frivillige dataindsamlere til at sikre, at begreber i spørgsmålene blev tilpasset til de lokale beboeres forudsætninger for at kunne svare.

Forældre er "gatekeepers"

Det er fælles for evalueringsprojekterne ASFALT I og Naturklubber, at evalueringerne blandt andet havde til formål at få indsigt i børnenes eget perspektiv. I begge evalueringer var børnene selv respondenter. Som for al anden forskning med børn, så kræver det samtykke fra forældre eller værge. Forældrene fungerer med andre ord som "gatekeepere" (vogter) for børnenes mulighed for at deltage i evalueringerne. Det betyder, at der enten skal etableres kontakt direkte til forældre/værge, kontakt via barnet, eller gennem andre aktører, som kan etablere et netværk mellem evaluatorer/forskere og forældre. I Naturklubber blev der anvendt en strategi, hvor deltagelse i initiativet krævede, at børnene også deltog i evalueringen. Erfaringerne fra ASFALT I tydeliggør, at det kan være værd overveje muligheden for at invitere aktører/institutioner i nærmiljøet til at etablere kontakt mellem forsker og forældre – fx lærere eller pædagoger i skoler. Ingen af de to evalueringsprojekter anvendte dog denne. Strategien med at rekrutterer gennem skoler blev overvejet i ASFALT I, men da det forholdte sig sådan, at der fx til en GAME træning kunne være mellem 3 og 20 børn, fordelt på flere forskellige skoler og klassetrin, så blev det vurderet ikke at være en reel mulighed.

En succesfuld rekruttering og deltagelse er afhængig af forældrenes syn på forsknings- og evalueringsaktiviteter, herunder hvorvidt de forstår og bifalder betydningen af, at deres børn deltager. Hvis forældrene ikke møder frem til initiativets aktiviteter, vil der ikke være lejlighed til at fortælle dem om evalueringen. Der er således kun mulighed for at kommunikere via deres børn, gennem det materiale deres børn får med hjem, eller eventuelt gennem andre aktører, som har kontakt til forældrene.

Betydningen af en respondents, eller forældre/værges, syn på forskning bliver fremhævet som en blandt flere mulige forklaring på lav deltagelse i evalueringen i ASFALT I. Selv om forældre møder frem, får information om projektet og modtager en samtykkeerklæring, er det ikke en garanti for en succesfuld rekruttering.

"Man fik lidt følelsen af, at forskning... det er ikke noget de lige kan bruge tid på. Det er ikke noget de prioriterer særlig højt. Det virkede i hvert fald sådan.

Det er jo lidt noget, man tænker som forsker. Men det var lidt den følelse jeg fik: »At det var fint. Den skulle de nok lige tage med hjem.« Og jo; den ene gang glemte han rent faktisk sedlen på bænken, ham faren som jeg havde snakket med, hvor jeg måtte løbe efter ham og sige »Husk nu den her seddel.« Jeg tror nu ikke at [forældrene] var meget bedre end børnene til at forstå [vigtigheden af at deltage i evalueringen].”
(Specialestuderende, ASFALT I)

I Naturklubber var der tidligt kontakt til forældrene, der i forbindelse med tilmeldingen også skulle give samtykke til barnets deltagelse i evalueringen. Der var ligeledes anledning til at informere dem om betydningen af, at deres børn deltog i evalueringen under de månedlige familiesamlinger i Naturklub-konceptet.

Udsatte boligområder

Deltagelse i evaluering af et initiativ kæver, at forældrene først kontaktes, at de forholder sig til initiativet, og dernæst giver samtykke om deltagelse i selve aktiviteterne. Dernæst skal forældrene forholde sig til, at deres barn bliver inviteret til at deltage i en evaluering. Denne trinvises accept af deltagelse stiller krav til at forældrene.

Når et evalueringsprojekt har som mål at indsamle data blandt børn i udsatte familier kan rekrutterings- og dataindsamlingsprocessen blive vanskeliggjort. I visse tilfælde kan forældre i denne gruppe være meget svære at få etableret kontakt til.

I ASFALT I var der kun ganske få tilfælde, hvor forskerne fik mulighed for at give samtykkeerklæringen direkte til forældrene. En forsker beretter om, at to børn blev hentet af deres forældre i løbet af de fire gange hun var til stede. Når forældrene var til stede til træningerne kunne det imidlertid være vanskeligt for forskeren at finde ud af hvem, der var forældre til hvilke børn. Det blev kun gjort endnu mere vanskeligt af, at børnene kom og gik undervejs.

Alt i alt er det meget svære rammebetingelser for få etableret kontakt med forældrene.

”Forældrene kender jo slet ikke mig. Jeg er jo helt fremmed for dem. Så hvis deres barn kommer hjem med en seddel – og de ved ikke, hvor den seddel er fra, for den er jo ikke fra skolen, den er jo fra GA-ME-træningen, men ikke end gang fra Playmakeren – og det tror jeg også at forældrene kan have svært ved at forholde sig til … Så når man er ude i de udsatte boligområder, og en del af børnene med en anden etnisk baggrund skal have sedler med hjem, så tror jeg også, det er en god idé at have kontakt til nogle forældre, så de ved, »Hvem er det der giver mit barn en seddel med hjem? Kan jeg stole på, at hvis jeg skriver under på det her, så er det ok?
(Studentermedhjælper, ASFALT I)

Der kan være forskel på graden af udsathed på tværs af de kontekster, hvor der rekrutteres og dataindsamles. Forudsætninger for at deltage kan derfor være forskellige, hvilket må indtænkes i et rekrutterings- og dataindsamlingsdesign. Erfaringerne fra Naturklubber viser, at graden af udsathed var forskellige mellem de to kontekster, hvor Naturklubber blev implementere og evalueret. I ASFALT I var erfaringen, at der var stor forskel mellem konteksten, dvs. de byer og bydele, hvor gadeidrætstræningerne blev implementeret. I ASFALT I viste det sig, at erfaringer indsamlet i en kontekst, i et pre-pilot studie, ikke var direkte overførbare til andre kontekster, hvilket udfordrede rekrutteringen og dataindsamlingen i det efterfølgende pilotstudie.

Forudsætninger for at forholde sig til abstrakte forhold blandt respondenter i udsatte boligområder blev oplevet som en særlig udfordring. Spørgsmål om abstrakte forhold, fx sundhed, socialt engagement og naturtilknytning, kan i visse tilfælde være vanskelige at forholde sig til, især for udsatte grupper. I evalueringen af Naturklubber var det blandt andet formålet at undersøge børnenes naturtilknytning. Imidlertid var erfaringen, at natur og naturtilknytning er vanskeligt at forhold sig til, når deltagerne i initiativet i forvejen er en gruppe, der kun færdes lidt i naturen.

”Spørgsmålene er for diffuse for dem. Fordi det både handler om deres kendskab til det, men også deres evner til at fatte det. Men jeg tror, at hvis man ikke kommer i naturen i forvejen – og det var jo det, der var sagen med de her børn, så er det svært at sige hvilken indflydelse det har på en.”
(Frivillig, Naturklubber)

I Tingbjerg blev der blandt andet spurgt ind til forhold om beboernes sundhed og sociale engagement. De fri-

villige dataindsamlere oplevede, at nogle beboere havde meget svært ved at forholde sig til disse forhold.

"Trivsel. Det er bare meget langt fra deres virkelighed. Det er ikke noget man tænker på. Det er i hvert fald ikke alle, der tænker på det, når midlerne er knappe, så ved jeg ikke, om de tænker på, om de har det godt eller dårligt. De tænker bare på om de kan betale regningen i morgen. Og så begynder vi at spørge ind til trivsel – det er måske et dårligt eksempel – men så socialt engagement og sådan nogle ting."
(Forsker, Tingbjerg)

Respondenternes sproglige forudsætninger

En generel udfordring ved evalueringer i udsatte boligområder er sproglige barrierer. Der kan være mange beboere med en ikke-etnisk dansk baggrund, som kan have svært ved at læse og forstå dansk.

I Naturklubber gjorde de lokale frivillige en stor indsats for at støtte børnene i forståelse af spørgsmålene. I ASFALT I udtrykte børnene, at de ville blive nødt til at læse og oversætte samtykkeerklæringen for deres forældre, da de for fleres vedkommende, ifølge børnene selv, ikke kunne forstå dansk. I forskningsprojekter målrettet personer, som ikke nødvendig kan læse sproget, er det selvfølgelig oplagt, at man er nødt til at oversætte samtykkerklæringer til flere sprog, eller arbejde med tolke. I ASFALT I blev dette ikke gjort, da det var et pilotstudie uden ressourcer til dette. Det har med stor sandsynlighed påvirket svarprocenten negativt.

I Tingbjerg blev der kun anvendt danske versioner af spørgeskemaer og information om deltagelse i evalueringen. Sprogversioneringer af spørgeskemaer og information kunne ifølge forskerne i Tingbjerg have været en strategi til at nedbryde de sproglige barrierer. I stedet var det forventningen og forhåbningen, at den ikke-danske baggrund og sproglige kompetencer hos de lokale frivillige dataindsamlere kunne reducere problemet. De frivillige dataindsamlere ville kunne oversætte svære ord i deres møde med beboerne. Desuden blev spørgeskemaet sprogligt tilpasset til målgruppen ved, at de frivillige dataindsamlere var med til at udvikle spørgeguiden sammen med forskerne. Som tidligere beskrevet, gav det ikke blot en mulighed for at fremme autonomi gennem medinddragelse. Det øgede også muligheden for, at spørgsmålene ville blive forstået.

"Vi havde fundet et spørgsmål fra et valideret spørgeskema, der lød »Hvordan har beboere med forskellige etnicitet det sammen i jeres boligområde?« Så siger [de frivillige dataindsamlere] til os: »Mine forældre ville aldrig kunne svar på sådan et spørgsmål. De ved ikke hvad etnicitet betyder. Kan vi ikke bare ændre det til baggrund?«."
(Forsker, Tingbjerg)

Betydningen af dataindsamlernes køn

To dataindsamlere af hankøn oplevede, at deres køn var en udfordring i Tingbjerg. I den husstandsbaserede tilgang oplevede de to drenge flere afvisninger end de kvindelige dataindsamlere. Det kunne fx være afvisninger i dørtelefonen, eller lejligheder hvor der ikke blev lukket op på trods af, at det var tydeligt, at der var nogen hjemme. SE BOKS 6 SIDE 43.

BOKS 6

Forudsætning for deltagelse i evaluering

- Det bør undersøges, om der er behov for at tilpasse standardiserede spørgeskemaer til den specifikke målgruppens forudsætninger for at kunne forstå og besvare spørgsmålene. Fordelene ved tilpasning skal dog vurderes op imod, at tilpasning af validerede måleinstrumenter kan kompromittere generaliserbarheden af resultaterne herunder fx mulighed for at sammenligne med andre undersøgelser.

- Det er vigtigt med en strategi for, hvordan der kan skabes kontakt til alle forældre, samt hvordan man i den konkrete kontekst fremmer en positiv holdning til deres børns deltagelse i evalueringen. Det gælder særligt forbindelse med initiativer, hvor forældrene ikke selv møder op til børnenes aktiviteter. I sådanne tilfælde kan man eksempelvis inddrage lærere/pædagoger på børnenes skoler eller andre voksne som forældrene i initiativets nærmiljø kan forventes at have tillid til.

- Det bør vurderes om respondenterne har forudsætninger for at kunne forholde sig til det, der spørges til, fx abstrakte forhold så som sundhed, sociale engagement og naturtilknytning, og om der er behov for sprogversioneringer af spørgeskemaer, og hvorvidt forældre eller beboere kan forholde sig til en samtidig deltagelse i initiativer og evaluering.

- Dataindsamlere med lokal forankring, kan give legitimitet og troværdighed i dataindsamling – og eventuelt reducere kulturelle eller kønsmæssige barriere, eller barriere mellem frivillige i initiativet og en ekstern forsker eller evaluator.

Steno Diabetes Center
Copenhagen
Beboerundersøgelse i Tingbjerg
Livsstil, Helbred og Sundhed
Fotograf: Mikal Schlosser

LITTERATUR

Andersen, D., & Kjærulf, A. (2003). *Hvad kan børn svare på? Om børn som respondenter i kvantitative spørgeskemaundersøgelser.* SFI-Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. https://pure.vive.dk/ws/files/321795/0307hvadkanbornsvarepa.pdf

Andkjær, R., Præstholm, S., & Andkjær, S. (2022). *'Jeg tror aldrig, de havde set en frø før!'— Kvalitativ evaluering af Red Barnets Naturklubber og Familieoplevelsesklubber.* Center for Børn og Natur. https://redbarnet.dk/media/9021/evaluering-af-naturklubber-cbn-red-barnet.pdf

Arvidsen, J. (2019). *Steder der bevæger: En humangeografisk udforskning af børns udendørssteder.* Ph.D. afhandling. Active Living, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

Avlund, N. (2012). *Tryghed i udsatte boligområder – Årsager til utryghed, indsatser for tryghed og tryghedsmåling i udsatte boligområder*. https://www.cfbu.dk/udgivelser/download/Report/10/tryghed_i_udsatte_boligomraader_web.pdf.

Bjerg Sørensen, M. E. S., & Bloch, P. (2015). *The Social and Structural Environments in Selected Neighbourhoods of Copenhagen – Report on Focus Group Discussions with Socially Active Representatives of Socially Vulnerable Population Groups.* Steno Diabetes Center A/S.

Bloch, P. (2021). Tingbjerg Changing Diabetes: Dynamic intersectoral collaboration in community health promotion. *European Journal of Public Health, 31 (*Supplement_3), 164–334.

Bondo, S. (2016). *Boligsocial Sundhedsundersøgelse i Tåstrupgård.* Aktiv Etablering.

Bølling, M. (2018). *Udeskole og børns trivsel. Et kvasi-eksperimentelt interventionsstudie af sammenhængen mellem ét års regelmæssig eksponering for udeskole og børns psykologiske trivsel, skolemotivation og sociale relationer.* PhD-afhandling, Københavns Universitet, Institut for Idræt og Ernæring.

Christensen, J. H., Evans, A. B., Klinker, C. D., Staal, M. T., Bentsen, P., & Nielsen, G. (2022a). Activating the 'peerness' of youth leaders in a community sports programme through techne and phronesis. *Health Promotion International, 37*(6), daac141. https://doi.org/10.1093/heapro/daac141.

Christensen, J. H., Ljungmann, C. K., Pawlowski, C. S., Johnsen, H. R., Olsen, N., Hulgård, M., ... & Klinker, C. D. (2022b). ASPHALT II: Study Protocol for a Multi-Method Evaluation of a Comprehensive Peer-Led Youth Community Sport Programme Implemented in Low Resource Neighbourhoods. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 19(22)*, 15271. https://doi.org/10.3390/ijerph192215271

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2002). *Handbook of self-determination research.* University Rochester Press.

Elsborg, P., Nielsen, G., Klinker, C.D. et al. Sports-based recreation as a means to address social inequity in health: why, when, where, who, what, and how. *BMC Public Health 19*, 1084 (2019). https://doi.org/10.1186/s12889-019-7428-3

Frederiksen, S., Ottosen, M. H., Lausten, M., & Andersen, D. (2016). *Guide til kommuner ved trivselsmålinger blandt udsatte børn og unge*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. https://pure.vive.dk/ws/files/550755/Notat_Guide_til_kommuner_ved_trivselsm_linger_blandt_udsatte_b_rn_og_unge_juni_2016.pdf.

Goodman, R. (2001). Psychometric properties of the strengths and difficulties questionnaire. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 40*(11), 1337-1345.

Gryning, L. T., Laurents, P., Bro, M. S., & Hartmeyer, R. (2022). *Naturfamilier afsluttende rapport – Aktiviteter og erfaringer.* Danmarks Naturfredningsforening & Steno Diabetes Center Copenhagen. https://www.naturfamilier.dk/media/93144/evalueringsrapport_nf_2022_web.pdf.

Haarløv-Johnsen, P., Bloch, P., Aagaard-Hansen, J., & Klinker, C. D. (2015). *Beboerinddragelse og sundhedsfremme i de boligsociale helhedsplaner: resultater fra en systematisk interviewundersøgelse med boligsociale medarbejdere.* Steno Diabetes Center. https://viden.sl.dk/media/9034/beboerinddragelse_og_sundhedsfremme_i_de_boligsociale_helhedsplaner.pdf.

Heneberg, A. M., & Torsbakke, L. B. (2017). *Deltagelses- og empowermentperspektiver i en sundhedsfremmende aktivitet for unge i et boligsocialt område. Kandidat special.* Kandidatuddannelsen i Sundhedsfremme & Sundhedsstrategier samt Psykologi på Roskilde Universitet.

Ibsen, B., Fehsenfeld, M., Nielsen, L. B., Boye, A. M., Malling, R., Andersen, L. G., & Sørensen, L. (2012). *Idræt i udsatte boligområder.* Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Syddansk Universitet. http://iob.sdu.dk/rapport_small.pdf.

Jensen, B. (2002). Tilrettelæggelse af undersøgelser, der inddrager børn, som respondenter – med afsæt i konkret eksempler. D. Andersen & M. H. Ottosen (Red.), *Børn som respondenter: Om børns medvirken i survey* (s. 77-98). SFI-Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. https://www.vive.dk/media/pure/5746/322416.

Kjeldsen, L., & Avlund, N. (2016). *Trygheden i danske byområder 2: En analyse af trygheden og nabolagsproblemerne i 31 udsatte boligområder sammenlignet med andre byområder i Danmark.* Center for Boligsocial Udvikling. https://viden.sl.dk/media/8079/trygheden-i-danske-byomraader-2.pdf.

Ljungmann, C. K., Christensen, J. H., Klinker, C. D., Pawlowski, C. S., & Johnsen, H. R. (2022). Barriers to sports participation among adolescent girls from deprived neighbourhoods. *European Journal of Public Health, 32*(Supplement_2), ckac095.050. https://doi.org/10.1093/eurpub/ckac095.050.

Madsen, M. F., Sigurd, F., Kjeldsen, L., & Pedersen, K. K. (2012). *Boligsociale lektiecaféer. En udstrakt hånd til børn og unge i udsatte boligområder.* Center for Boligsocial Udvikling. https://www.cfbu.dk/udgivelser/download/Report/13/boligsociale_lektiecafeer.pdf.

Moore, G. F., Audrey, S., Barker, M., Bond, L., Bonell, C., Hardeman, W., ... & Baird, J. (2015). Process evaluation of complex interventions: *Medical Research Council guidance. BMJ, 350*. https://doi.org/10.1136/bmj.h1258

Niclasen, J., Teasdale, T. W., Andersen, A.-M. N., Skovgaard, A. M., Elberling, H., & Obel, C. (2012). Psychometric Properties of the Danish Strength and Difficulties Questionnaire: The SDQ Assessed for More than 70,000 Raters in Four Different Cohorts. PLOS ONE, 7(2), e32025. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0032025.

NIRAS. (2011). *Resultater af 12 nærmiljø-sundhedsprofiler – hovedrapport. Forebyggelsesindsatser i nærmiljøet.* Sundhedsstyrelsen, enhed for borgerrettet forebyggelse.

NIRAS. (2015a). *Erfaringer med at løfte sundheden i nærmiljøet. Evaluering af 12 kommuners indsat for forebyggelse og sundhedsfremme i nærmiljøer med høj koncentration af mindre ressourcestærke borgere.* Sundhedsstyrelsen.

NIRAS. (2015b). *Evaluering af WHO-5 trivselsindeks. Bilag til evalueringen af projekt 'Forebyggelsesindsatser i nærmiljøet'.* Sundhedsstyrelsen.

Ottosen, M. H. (2002). Forskning og erfaring på feltet. D. Andersen & M. H. Ottosen (Red.), *Børn som respondenter: Om børns medvirken i survey* (s. 13-46). SFI-Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. https://www.vive.dk/media/pure/5746/322416.

Rådgivende Sociologer. (2008). *Afrapportering for fase 3 – anden kvantitative test. I projektet "Social kapital i boligområder, blandt børn, unge og beboere med anden kulturel eller sproglig baggrund end dansk (BUE)".* Nørregård-Nielsen & Rosenmeier ApS – Rådgivende Sociologer. https://docplayer.dk/2184560-Afrapportering-for-fase-3-anden-kvantitative-test-i-projektet.html.

Rådgivende Sociologer. (2009). *Opsamlende afrapportering for det samlede projekt: Social kapital i boligområder, blandt børn, unge og beboere med anden kulturel eller sproglig baggrund end dansk. Første samt anden projektperiode.* http://www.socialkapital.mono.net/upl/website/vores-undersgelser/20082009Opsamlingsrapportfor-helenaboskabsprojektet.pdf.

Rieper, O. (Red.). (2004). *Håndbog i evaluering.* AKF Forlaget. https://www.vive.dk/media/pure/7069/1927825.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000a). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist,* 55(1), 68.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000b). Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology, 25*(1), 54–67. https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1020.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness.* Guilford Publications.

Sakal, G., Foxvig, I., Birch, S. D., & Hansen, A. B. G. (2020). *Bedre trivsel via tidlig indsats og familieorienteret alkoholbehandling.* Det Sektorfri Forebyggelseslaboratorium, Center for Klinisk Forskning og Forebyggelse & Steno Diabetes Center Copenhagen. https://www.regionh.dk/forebyggelseslaboratoriet/nyheder/Documents/samlet%20rap_Guldborgsund_final.pdf.

Red Barnet

REGION
Steno Diabetes Center
Copenhagen

KU

CENTER FOR
BØRN OG NATUR